

Nr 140.

Kungl. Maj:ts proposition till riksdagen angående anslag för budgetåret 1952/53 till avlöningar vid de allmänna läroverken m. m.; given Stockholms slott den 7 mars 1952.

Kungl. Maj:t vill härmed, under återopande av bilagda utdrag av statsrådsprotokollet över ecklesiastikärenden för denna dag, föreslå riksdagen att bifalla de förslag, om vilkas avlåtande till riksdagen föredragande departementschefen hemställt.

GUSTAF ADOLF.

Ivar Persson.

Propositionens huvudsakliga innehåll.

I propositionen framläggas slutliga äskanden beträffande vissa anslag under åttonde huvudtiteln till skolväsendet, vilka i förslaget till riksstat upptagits med allenast beräknade belopp.

Beträffande de allmänna läroverken föreslås bland annat inrättande av högre allmänna läroverk i Arvika, Karlshamn, Katrineholm, Kiruna, Söderhamn och Åmål.

I fråga om folkskoleseminarierna föreslås höjning av medeltalet elever per klassavdelning, varigenom viss ökning av elevintagningen möjliggöres. I fråga om småskoleseminarierna föreslås oförändrad elevintagning.

Statsbidrag föreslås få tills vidare utgå till ännu en svensk skola i utlandet, nämligen i Bishoftu i Etiopien.

---

*Utdrag av protokollet över ecklesiastikärenden, hållet inför
Hans Maj:t Konungen i statsrådet å Stockholms
slott den 7 mars 1952.*

Närvarande:

Statsministern ERLANDER, ministern för utrikes ärendena UNDÉN, statsråden SKÖLD, DANIELSON, ZETTERBERG, TORSTEN NILSSON, STRÄNG, ERICSSON, ANDERSSON, LINGMAN, HAMMARSKJÖLD, NORUP, HEDLUND, PERSSON, HJALMAR NILSON, LINDELL.

Efter gemensam beredning med cheferna för finans- och civildepartementen anför chefen för ecklesiastikdepartementet, statsrådet Persson, följande.

I årets statsverksproposition, bilagan åttonde huvudtiteln, har Kungl. Maj:t under punkterna 181, 186, 189, 219, 223 och 292 föreslagit riksdagen att, i avbidan på särskild proposition, för budgetåret 1952/53 beräkna

dels till Allmänna läroverken: Avlöningar ett förslagsanslag av 80 000 000 kronor,

dels till Arvoden åt deltagare i praktiska lärarkurser m. m. ett förslagsanslag av 950 000 kronor,

dels till Kommunala läroverk: Understöd åt vissa kommunala gymnasier m. m. ett anslag av 900 000 kronor,

dels till Folkskoleseminarierna: Avlöningar ett förslagsanslag av 11 300 000 kronor,

dels till Småskoleseminarierna: Avlöningar ett förslagsanslag av 3 150 000 kronor,

dels ock till Högre tekniska läroverk: Avlöningar ett förslagsanslag av 5 000 000 kronor.

Sedan beredningen av dessa anslagsfrågor numera avslutats, anhåller jag att få ånyo anmäla desamma. Samtidigt torde jag få anmäla uppkommen fråga om statsbidrag till en svensk skola i Bishoftu i Etiopien.

1. Allmänna läroverken: Avlöningar.

Anslaget är för innevarande budgetår uppfört med 64 714 000 kronor och disponeras enligt personalförteckning och avlöningsstat, som återgivits på s. 595 respektive 601 i statsliggaren.

I. Utvecklingstendenser.

Under efterkrigsåren har lärjungeantalet vid de allmänna läroverken och därmed anslagsbehovet varit i hastig tillväxt. Efterföljande tabell ger en översikt över utvecklingen.

Budgetår	Lärjungeantal			Anvisat anslag kronor	Förbrukat belopp kronor
	Realskolan	Gymnasiet	Summa		
1947/48	53 908	13 637	67 545	52 721 000	49 093 411
1948/49	59 838	13 909	73 747	55 882 000	52 807 743
1949/50	66 835	14 271	81 106	59 105 000	55 988 232
1950/51	74 185	14 833	89 018	64 200 000	67 183 809
1951/52	79 477	15 618	95 095	64 714 000	

Ökningen av realskolans lärjungeantal beror till stor del på det innevarande läsår slutförda förstatligandet av kommunala mellanskolor. Under de närmaste åren torde en viss avlastning av läroverksorganisationen vara att motse till följd av inrättandet av inbyggda realskolelinjer i folkskolan och den fortsatta utbyggnaden av enhetsskoleorganisationen i vissa försöksdistrikt. Å andra sidan börja 1940-talets stora årskullar nu nå upp till den ålder, då övergången till högre skolor brukar ske. Lärjungeantalet på realskolestadiet kommer därför högst sannolikt att fortsätta att stiga under de närmaste åren.

Tillströmningen till de högre allmänna läroverkens gymnasier har hållits tillbaka genom upprättandet av kommunala gymnasier. De senaste åren visa dock åter en klart stigande tendens.

Skolöverstyrelsen räknar för nästa läsår med en lärjunge numerär av drygt 100 000 och hemställer om en ökning av avlöningsanslaget med omkring 3 459 000 kronor förutom den motsedda ökningen av det rörliga tillägget.

II. Organisationsfrågor.

1. Utvidgning av den statliga gymnasieorganisationen.

Föreliggande framställningar. I samband med anslags-
 äskandena för de allmänna läroverken för budgetåret 1946/47 anmälde då-
 varande chefen för ecklesiastikdepartementet inkomna framställningar om
 upprättande av nya högre allmänna läroverk i *Alingsås, Arvika, Avesta,*
Karlshamn, Nässjö, Söderhamn, Tranås, Varberg, Åmål och *Ängelholm*
 (prop. 142 s. 6). Departementschefen fann det ådagalagt, att några av
 dessa städer vore väl i stånd att uppbära statliga gymnasier. De då på-
 gående utredningarna på skolans område, vilka syftade till en vittgående
 omorganisation av vårt skolväsen, tvingade dock till skärpt återhållsamhet
 i fråga om mera betydande organisatoriska förändringar av läroverksorga-
 nisationen. Frågan om ett fortsatt utbyggande av läroverksorganisationen
 med statliga gymnasier borde därför ännu en tid vila.

Under de närmaste åren inkommo liknande framställningar från *Bor-
 länge, Karlskoga, Kiruna, Ljungby, Malmberget, Mora, Piteå, Trollhättan,*
Värnamo och *Älmhult*.

Hösten 1949 hade förarbetena för skolreformen fortskridit så långt, att
 gymnasiefrågan i stora drag kunde överblickas. Kungl. Maj:t uppdrog då
 åt skolöverstyrelsen att utreda frågan om fortsatt utbyggande av läroverks-
 organisationen med nya statliga gymnasier. Överstyrelsens förslag borde
 föreligga i sådan tid, att ärendet skulle kunna underställas 1951 års riksdag.

Skolöverstyrelsen inkom den 22 februari 1951 med den anbefallda ut-
 redningen. Under loppet av utredningsarbetet hade till överstyrelsen fram-
 förts önskemål om inrättande av statliga gymnasier på ytterligare ett stort
 antal orter. I vissa fall ha dessa fullföljts genom framställningar till Kungl.
 Maj:t. Sådana föreligga från *Hedemora, Katrineholm, Lycksele, Malmö,*
Nynäshamn, Solna, Stockholm (för *Brännkyrka*) och *Trelleborg*.

De kommunala gymnasierna. Den avvaktande hållning stats-
 makterna intagit under efterkrigsåren har icke lagt hinder i vägen för en
 kvantitativt betydande utveckling av gymnasieorganisationen. Denna har
 huvudsakligen ägt rum i kommunal regi genom upprättande av kommu-
 nala gymnasier med anknytning till statliga realskolor. Antalet sådana
 gymnasier har under tiden 1946—51 växt från 7 till 32. Endast i ett par
 undantagsfall ha statliga gymnasier upprättats, nämligen vid de allmänna
 läroverken i Enskede och Ängby i Stockholm.

För upprättande av kommunalt gymnasium med anknytning till allmänt
 läroverk fordras Kungl. Maj:ts medgivande. Den närmaste ledningen av ett
 sådant kommunalt gymnasium utövas av rektorn vid realskolan, som dock
 i vissa fall kan ha vid sin sida en av skolöverstyrelsen förordnad studie-
 rektor (kbr 24/9 37). Undervisningen i läroämnena bestrides av lektorer,

extra lärare och timlärare, vilka förordnas av skolöverstyrelsen. Som lektorer förordnas doktorer och licentiater med provår samt väl meriterade adjunkter, medan heltidsanställda lärare med lägre kompetens hädanefter i regel skola förordnas som extra lärare (SÖ cirk. 10/12 51). Avlöningen till rektor, som är behörig att anställas såsom e. o. adjunkt vid allmänt läroverk, skall med minst 1 000 kronor överstiga den avlöning, som skulle utgå till honom, om han vore e. o. adjunkt vid realskolan. Extra lärare och timlärare skola åtnjuta avlöning i enlighet med de bestämmelser, som gälla för extra lärare och timlärare vid de allmänna läroverken. Till rektor och i förekommande fall studierektor utgår skälig ersättning för extraarbetet med det kommunala gymnasiet.

Lärarna vid det kommunala gymnasiet kunna få en del av sin tjänstgöring förlagd till realskolan. På samma sätt kunna lärare vid realskolan ha en del av sin tjänstgöring i gymnasiet.

Lärjungarna åtnjuta samma förmåner som lärjungar å gymnasiet vid de allmänna läroverken och erlägga samma avgifter till läroverkets kassor. Därutöver kunna med skolöverstyrelsens medgivande särskilda avgifter till kommunen upptagas. Obemedlade och mindre bemedlade lärjungar skola helt eller delvis befrias från dessa avgifter enligt grunder, som av överstyrelsen godkännas. I åtskilliga fall upptagas i praktiken inga avgifter till kommunen. Högsta förekommande terminsbelopp torde för närvarande vara 120 kronor.

Rätt att anställa studentexamen brukar medgivas rektor respektive studierektor vid kommunalt gymnasium under loppet av det läsår, då högsta ringen vid gymnasiet upprättats.

Statsbidrag till driften av kommunalt gymnasium utgår med belopp, som fastställas av Kungl. Maj:t. För innevarande år är för ändamålet ett obetecknat anslag av 595 000 kronor uppfört i riksstaten.

Bidrag brukar ej beviljas. förrän studentexamen å vederbörande linje avlagts med gott resultat. Till följd av denna eftersläpning ha innevarande läsår endast 15 av de 32 kommunala gymnasierna statsunderstöd. Beloppet beräknas efter 15 000 kronor för varje bidragsberättigande ring och utgör för närvarande högst 45 000 kronor för gymnasium med endast en bildningslinje och högst 90 000 kronor för gymnasium med såväl real- som latinlinje.

Även indirekt är det av betydelse, att staten ekonomiskt engagerar sig för ett kommunalt gymnasium, alldenstund pensionering av ämneslärare genom statens pensionsanstalt enligt anstaltens reglemente är förknippad med villkoret att gymnasiet skall vara statsunderstött.

Följande tabell ger en översikt över de existerande kommunala gymnasierna. För varje gymnasium angives det år, då verksamheten tog sin början, förefintliga bildningslinjer, varvid ännu ofullständiga sådana angivas inom parentes, antalet lärjungar höstterminen 1951 i första ringen och i gymnasiet i dess helhet, procenten lärjungar hemmahörande i andra kommuner enligt av skolöverstyrelsen upprättad statistik för läsåret 1950/51, avståndet i kilometer till närmaste högre allmänna läroverk och slutligen det för innevarande budgetår utgående statsbidraget i kronor. Om med nu-

Översikt av de kommunala gymnasierna läsåret 1951/52.

Läroverksort	Start- år	Bild- nings- linjer	Antal lärjungar i		Proc. lärj. från andra kommuner	Avstånd i km. till närmaste h. allm. läroverk	Stats- bidrag kronor
			första ringen	hela gym- nasiet			
1. Alingsås	49	R L	29	77	30	35, (46)	—
2. Arvika	36	R (L)	31	91	46	68	45 000
3. Avesta	47	R	13	39	63	75, (99)	15 000
4. Bollnäs	48	R L	41	82	44	100	—
5. Borlänge	48	R (L)	31	79	35	24	—
6. Enköping	48	R (L)	31	65	55	35	—
7. Falköping	48	R	17	54	48	29, (30)	—
8. Filipstad	47	R	21	76	63	60	15 000
9. Hedemora	47	R L	40	113	57	51	15 000
10. Karlshamn	43	R L	45	127	68	61	60 000
11. Karlskoga	44	R L	41	88	10	35	45 000
12. Katrineholm	46	R L	30	97	54	58	30 000
13. Kiruna	39	R L	28	90	18	268	90 000
14. Kungälv	51	(R)	32	32		20	—
15. Köping	48	R L	23	77	57	35	—
16. Lidköping	47	R (L)	35	76	37	22	15 000
17. Lysekil	51	(R L)	30	30		59	—
18. Malmberget	47	R	28	62	13	168	15 000
19. Mariestad	45	R	26	56	60	42	45 000
20. Nässjö	48	R	30	69	46	21	—
21. Oskarshamn	47	R	25	57	41	95	15 000
22. Piteå	51	(L)	28	28		70	—
23. Sala	51	(L)	18	18		38, (62)	—
24. Sandviken	50	(R)	19	39	22	25	—
25. Solna	48	R (L)	58	137	24	4	—
26. Söderhamn	13	R L	29	73	57	60	45 000
27. Tranås	48	R	16	54	37	48	—
28. Trelleborg	45	R L	48	97	51	31	90 000
29. Trollhättan	51	(R, L)	23	23		14	—
30. Varberg	48	L	21	63	52	70	—
31. Åmål	47	R (L)	55	115	62	86	15 000
32. Ängelholm	49	R	30	88	80	26	—

varande kommunikationer resan till närmaste gymnasiestad tar längre tid än resa till en något längre bort belägen, har avståndet till den senare angivits inom parentes. Gymnasierna i Solna och Piteå äro fyraåriga, övriga kommunala gymnasier treåriga.

Gången vid upprättandet av nya gymnasier. Hittills ha två förfaringssätt kunnat komma i fråga. Än har det nya gymnasiet alltifrån början varit en statlig inrättning, som uppbyggts på en statens realskola som underlag, än har staten övertagit ett med en dylik realskola för-

enat kommunalt gymnasium. Det förra förfaringssättet torde endast ha kommit i fråga, när behovet av ett nytt gymnasium varit uppenbart och lärjungetillströmningen kunnat anses säkerställd. Det senare har föredragits, om tvekan kunnat råda om det nya gymnasiets behövlighet eller om staten inför en stundande skolreform icke velat mer än nödvändigt binda sig för en viss organisationsform. Utvecklingen har gått i den riktningen, att ett kommunalt förstadium blivit allt vanligare.

Skolöverstyrelsen betecknar det kommunala genomgångsstadiet som normalt och anser, att statliga gymnasier i framtiden endast undantagsvis böra komma till stånd utan ett sådant mellanled.

»Det är ofta vanskligt», säger överstyrelsen, »att på förhand bedöma behovet av ett gymnasium, och då kunna erfarenheterna från ett kommunalt gymnasium lämna ett mycket säkrare underlag för bedömningen än en aldrig så utförlig utredning på förhand. I vissa fall, då säkra bedömningsgrunder förelegat, har statligt gymnasium direkt upprättats utan något kommunalt mellanstadium, särskilt i större orter. Då överstyrelsen är av den bestämda meningen, att man icke får vidtaga åtgärder, som gynna de större orterna på de mindre eller mer avlägsnas bekostnad, vilket i nuvarande läge lätt skulle kunna ske — de större orterna få ändå alltid vissa fördelar, när det gäller lärarekryteringen — så finner överstyrelsen icke skäl föreligga att föreslå upprättande av statliga gymnasier direkt ens i de stora städerna, där behovet eljest i regel mycket lätt kan konstateras. Även i sådana fall anser överstyrelsen, att en utvidgning av gymnasiorganisationen bör ske genom upprättande av kommunalt gymnasium, för så vitt det icke i enstaka fall väsentligen gäller uppdelning av ett gymnasium, som redan är alltför stort.»

De av överstyrelsen anförda synpunkterna motargumenteras av *drättselkammaren i Malmö*, som pläderar för upprättande av ett statligt gymnasium som påbyggnad till därvarande realskola för gossar.

»Om ej en utvidgning av gymnasiorganisationen sker i ungefärlig takt med det stigande barnantalet, innebär detta en faktisk försämring av möjligheterna för ungdomen att erhålla gymnasiundervisning. Denna försämring träffar i första hand ungdom på de orter, där som i Malmö redan existerande högre allmänna läroverk blivit så stort, att någon utvidgning av dess gymnasium av organisatoriska skäl ej gärna kan förekomma. På mindre orter kan vid exempelvis en fördubbling av barnantalet gymnasiundervisningen i många fall tänkas ordnad genom tillskapandet av nya gymnasielklasser inom de befintliga läroverkens ram. I större städer kan, såsom fallet blir i Malmö, vid en motsvarande ökning av barnantalet gymnasiundervisning beredas alla därför ägnade barn endast genom uppdelning av de befintliga gymnasierna eller inrättande av nya gymnasier. — — Det ligger . . . icke någon rättvisa däri, att den stora staden i dylik situation skall straffas ned att behöva påtaga sig kostnaden för en del av den statliga uppgift, som tillgodoseendet av gymnasiundervisningen utgör.»

Folkpartiets organisationer i Brännkyrka kunna icke heller böja sig för skolöverstyrelsens resonemang.

»Behovet av ett gymnasium som påbyggnad på Brännkyrka samrealskola illustreras av att Brännkyrka församling nu inrymmer 120 000 av Stockholms 750 000 invånare. Av stadens 6 700 femtonåringar hösten 1952 kommer drygt 1 200 att bo i Brännkyrka. — — — Brännkyrka församling har ett invånarantal, som bland svenska städer endast överstiges av Göteborg och Malmö. Vi anse det icke vara rimligt och rättvist, att den högre skolgången för en så stor del av huvudstadens befolkning skall ordnas på ett enligt skolöverstyrelsens bedömande mindre kvalitativt sätt.»

Slutligen befarar ordföranden för *stadsfullmäktige i Lycksele* m. fl., att ett restlöst tillämpande av den av överstyrelsen hävdade ståndpunkten skall medföra allvarliga konsekvenser beträffande fördelningen av utbildningsmöjligheterna mellan olika landsdelar och leda till uppenbara orättvisor.

»Orter, vilkas ekonomi ej kunna bära ett kommunalt gymnasium, skulle nämligen under sådana förhållanden aldrig kunna erhålla gymnasium, hur starka sakskäl som än i övrigt skulle kunna anföras för inrättandet av ett dylikt. Trots det för alla uppenbara behovet av ett gymnasium inom Västerbottens läns lappmark är situationen den, att varken Lycksele stad eller någon annan kommun inom området ha ekonomiska möjligheter att bestrida driften av ett kommunalt gymnasium. Därtill kommer, att då ett gymnasium inom området komme att rekryteras från ett flertal kommuner av uteslutande landsbygdskaraktär, det måste framstå som synnerligen orättvist, om en enda kommun skulle bära den ekonomiska bördan av gymnasiet i fråga. De särpräglade förhållanden i ekonomiskt, geografiskt och befolkningsstrukturellt avseende, som här föreligga, göra det enligt vår mening till en angelägen uppgift för staten att träda stödande emellan.»

Skolöverstyrelsen avstyrker under hänvisning till sitt principuttalande de av stadsfullmäktige i Malmö och Stockholm gjorda framställningarna.

Däremot kan överstyrelsen under vissa betingelser tänka sig ett undantag för *Lycksele*. Såvida icke statens bidrag till de kommunala gymnasierna höjas enligt vissa av överstyrelsen angivna grunder, torde nämligen ett kommunalt gymnasium i Lycksele av ekonomiska skäl knappast kunna komma till stånd.

»Under sådana förhållanden finner överstyrelsen starka skäl föreligga för inrättande av ett statligt 3-årigt realgymnasium i Lycksele. Dock måste svårigheterna att besätta erforderliga lektorstjänster inge de allvarigaste betänkligheter. Dessa betänkligheter äro så stora, att överstyrelsen endast med tvekan anser sig kunna tillstyrka ett dylikt statligt gymnasium och då endast under förutsättning av bifall till det förslag om löneförstärkning åt lärare vid högre skolor i Norrland, som överstyrelsen framlagt i sitt yttrande den 7 juni 1951 angående krisutredningens betänkande rörande lärarbristen i Norrland.»

Statsövertagande av kommunala gymnasier. Övertygande skäl kunna enligt *skolöverstyrelsens* mening andragas för förstatligande av de kommunala gymnasier, som klart fylla en uppgift. Rekryteringsområdet för ett kommunalt gymnasium är i regel åtskilligt större än den kommun, som är huvudman för gymnasiet, säger överstyrelsen. En

kommun, som inrättar ett kommunalt gymnasium, ikläder sig därmed en icke obetydlig årlig utgift, som till avsevärd del kommer lärjungar från andra kommuner till godo. Under sådana omständigheter synes gymnasiets upprätthållande icke böra vara en kommunal utan en statlig angelägenhet.

Överstyrelsen föreslår Kungl. Maj:t att inbjuda riksdagen till att fatta ett principbeslut om förstatligande av de kommunala gymnasier, som visat sig fylla en påtaglig uppgift. Ett sådant beslut skulle bland annat vara ägnat att stimulera filosofie magistrar till att fortsätta sina studier för vinnande av lektorskompetens.

En plötslig, mera avsevärd ökning av antalet högre allmänna läroverk måste dock med hänsyn till bristen på gymnasielärare väcka betänkligheter. Så länge gymnasiet är kommunalt, får det i viss mån anses som ett provisorium. Om svårigheterna bli övermäktiga, kan ett kommunalt gymnasium lättare avvecklas än ett statligt. Med hänsyn härtill bör omorganisationen genomföras stegvis. För varje ny etapp, som planeras, bör överstyrelsen verkställa förundersökningar bland annat rörande tillgången på lektorskompetenta lärare.

Överstyrelsen var tveksam, huruvida omorganisationen borde påbörjas omedelbart. Ämbetsverket har genom beslut den 6 oktober 1950 anbefallts utreda och framlägga förslag om en provisorisk gymnasiereform, så vitt möjligt inom sådan tid, att erforderliga förslag i ämnet kunde underställas 1952 års riksdag. Då i direktiven inrättandet av en tredje gymnasielinje — den allmänna — ifrågasatts, kunde det vara fördelaktigt att dröja något år med förstatligandet.

»Påbörjas det ett år tidigare, kan organisationen komma att behöva ändras redan efter ett år, vilket förefaller vara föga rationellt. Ett uppskov med förstatligandet ett år torde ej heller innebära några mera betydande olägenheter från andra synpunkter. Även hänsynen till kompetenta sökande till lektorstjänster synes tala härför.»

Det är numera uppenbart, att utredningen om den planerade gymnasiereformen icke kan hinna avslutas i så god tid, att förslag kan föreläggas årets riksdag. Icke heller har tillgången på lektorskompetenta under året nämnvärt ändrats. De av överstyrelsen i detta sammanhang anlagda synpunkterna måste därför fortfarande anses som aktuella. I anslagsäskandena för budgetåret 1952/53 har överstyrelsen emellertid beräknat medel även för statsövertagande av kommunala gymnasier i viss utsträckning.

Urvalet av gymnasier i första etappen. Överstyrelsen har i ett tidigare utlåtande angivit fem allmänna faktorer, som förtjäna beaktande, då fråga är om upprättande av ett högre allmänt läroverk. De äro:

1. Vederbörande samhälles struktur, folkmängd och ekonomiska förhållanden.

2. Samhällets läge ur kommunikationssynpunkt.

3. Storleken av den realskola (eventuellt kommunala mellanskola), som får förutsättas i samhället som underlag för gymnasiet, samt antalet och storleken av realskolor, kommunala mellanskolor, kommunala flickskolor och högre folkskolor i och i närheten av samhället.

4. Förefintligheten av närliggande gymnasier.

5. Fördelningen av gymnasier på olika landsdelar.

De fem faktorerna ha här icke ordnats efter vikt och betydelse, framhåller överstyrelsen. Dessutom kunna även mera speciella förhållanden spela in. Sålunda erinrar överstyrelsen om att det kommunala gymnasiet i Söderhamn ägt bestånd sedan 1913 och medfört betydande uppoffringar i ekonomiskt hänseende från kommunens sida och att det kommunala gymnasiet i Kiruna är beläget i en nordlig gränsbygd. Ogynnsamma lokalförhållanden kunna å andra sidan föranleda uppskov, så i fråga om Varberg. Den omständigheten, att gymnasiet ännu icke fört fram någon grupp lärjungar till studentexamen åberopas som uppskovsmotiv i fråga om kommunala gymnasiet i Solna.

När samtliga inverkan omständigheter vägas mot varandra, komma de tre gymnasierna i Arvika, Kiruna och Söderhamn främst, anser överstyrelsen, men även gymnasierna i Karlshamn, Karlskoga, Katrineholm, Trelleborg och Åmål intaga en framskjuten ställning.

Överstyrelsen har övervägt att föreslå alla dessa till förstatligande. Emellertid ha betänkligheter yppats mot att i en första grupp medtaga så många. Därvid har tveksamheten koncentrerats kring Trelleborg, emedan Malmöhus län hör till de län, som äro bäst tillgodosedda med statliga gymnasier. Med hänsyn härtill har överstyrelsen stannat för att låta kommunala gymnasiet i Trelleborg stå över till närmast följande grupp.

Överstyrelsen föreslår således, att den första gruppen skall bestå av sju gymnasier: *Arvika, Karlshamn, Karlskoga, Katrineholm, Kiruna, Söderhamn* och *Åmål*.

Mot beslutet anfördes reservation av undervisningsrådet *Thorén*, som ansåg, att förstatligandet av gymnasiet i Trelleborg borde påbörjas samtidigt med förstatligandet av övriga av överstyrelsen angivna gymnasier.

Statskontoret finner de statsfinansiella förhållandena mana till särskild försiktighet i nuvarande läge och ifrågasätter, huruvida icke förstatligandet bör begränsas till de kommunala gymnasier, vilkas ombildning synes mest angelägen nämligen de i Arvika, Kiruna, Söderhamn och Karlshamn.

Beträffande här ifrågavarande kommunala gymnasier inhämtas av handlingarna följande.

1. *Arvika*. Stadsfullmäktige i Arvika anhöllo den 16 juni 1945, att ett statligt gymnasium med såväl latin- som reallinje måtte inrättas i staden och förklarade sig villiga att tillhandahålla för gymnasiet erforderliga lokaler. Det kommunala gymnasiet hade vid denna tidpunkt varit i verksamhet under nio år och erhållit allt större anslutning. Under de nio åren t. o. m. 1944 hade Arvika stads kostnader för gymnasiet uppgått till 245 810 kro-

nor. Sitt intresse för gymnasiet hade staden visat genom att för läsåret bevilja ett anslag av 3 000 kronor till stipendier åt medellösa elever i gymnasiet, som vore mantalsskrivna i Arvika stad. Gymnasiets förstatligande skulle möjliggöra anställandet av fullt kvalificerade lärarkrafter, vilket hittills berett stora svårigheter, särskilt i vissa ämnen.

2. *Karlshamn*. Stadsfullmäktige i Karlshamn anhöllo den 5 november 1946, att ett statligt gymnasium med såväl real- som latinlinje måtte inrättas i det kommunala gymnasiets ställe. Staden hade redan 1919 inrättat ett partiellt gymnasium, bestående av två ringar, motsvarande de två lägsta ringarna vid högre allmänt läroverk. Detta ofullständiga gymnasium nedlades 1940. Sedan det kommunala gymnasiet 1943 återupptagit sin verksamhet, nu som fullständigt realgymnasium, hade lärjungeanslutningen varit mycket god, och gymnasiet hade utom från Karlshamns stad och västra Blekinge landsbygd fått mottaga lärjungar från de södra socknarna i Kronobergs län. Hösten 1946 hade första ringen måst dubbleras.

3. *Karlskoga*. Lokalstyrelsen vid samrealskolan i Karlskoga anhöll den 16 juni 1947 — utan närmare motivering — att det med realskolan förenade kommunala gymnasiet snarast måtte övertagas av statsverket. Sedermera har insänts en räkenskapsöversikt, varav framgår, att Karlskoga stads utgifter för det kommunala gymnasiet kalenderåren 1944—50 med 351 049 kronor överstigit inkomsterna i form av terminsavgifter och statsbidrag.

4. *Katrineholm*. Drätselkammaren i Katrineholm anhöll den 22 juni 1950 på uppdrag av stadsfullmäktige, att därvarande kommunala gymnasium måtte förstatligas. Gymnasiet hade moderna lokaler och goda lärarkrafter. Med hänsyn till västra Södermanlands goda förbindelser med Katrineholm vore en ökad tillströmning av resande lärjungar att vänta, allteftersom gymnasiet bleve mera känt. — I en promemoria av den 12 november 1951 meddelar rektor, att under åren 1948—51 åtskilliga inträdesökande måst avvisas av utrymmesskäl.

5. *Kiruna*. Jukkasjärvi kommunalfullmäktige anhöllo den 20 april 1946 om inrättande av ett högre allmänt läroverk i Kiruna. Ungdomsproblemet är i Kiruna särskilt trängande, emedan för ungdomen passande arbete står till buds i mycket ringa omfattning. Skolväsendets utveckling har därför alltid ägnats stor omtanke. Härtill kommer, att lärjungeområdet har karaktären av en gränsbygd med befolkningsinslag av lapsk och finsk härstamning och med ett annat språk än svenskan som modersmål. För befolkningen och i lika hög grad för statsmakterna är det av vikt, att folket i denna gränstrakt kulturellt och i andra avseenden bindes starkt tillsammans med det övriga Sverige, framhålla fullmäktige. Läroverket skulle slutligen fylla en socialt utjämnande uppgift: mer än man vid ett flyktigt studium skulle tro bleve det en av de värdefullaste föreningslänkarna mellan skilda folk- och samhällsgrupper. I en bilaga meddelas, att Jukkasjärvi kommuns kostnader för det kommunala gymnasiet åren 1939—45 uppgått till sammanlagt omkring 515 000 kronor.

6. *Söderhamn*. Stadsfullmäktige i Söderhamn ha vid skilda tillfällen, senast i juni 1948, anhållit, att samrealskolan i Söderhamn måtte utbyggas med statligt latin- och realgymnasium. Det kommunala gymnasiet i Söderhamn är det äldsta i riket, upprättat höstterminen 1913. Stadens nettokostnader för gymnasiet under tiden 1913—44 uppskattas till omkring 800 000 kronor. Under det särskilt för denna stad mycket bekymmersamma

30-talet, som präglades av ekonomiskt betryck och massarbetslöshet, stod det ändock för staden klart, att gymnasiet trots de kännbara kostnaderna måste upprätthållas. Folkmängden i staden, som under denna tid stagnerade, är nu åter i uppgående.

7. *Trelleborg*. Stadsfullmäktige i Trelleborg hemställa i en den 27 februari 1951 dagtecknad ansökning, att därvarande kommunala gymnasium måtte förstatligas från och med läsåret 1952/53. Fullmäktige kunna icke finna, att skolöverstyrelsens förslag överensstämmer med rättvisa och billighet. Underlaget för ett statligt gymnasium är i Trelleborg större än för vissa av de skolor, som fått överstyrelsens förord. Rekryteringsområdet visar dessutom tendens att vidgas, bland annat till följd av trängseln vid gymnasierna i Malmö. Kommunens nettoutgifter för gymnasiets drift åren 1945—51 kunna anslås till 443 000 kronor.

8. *Åmål*. Stadsfullmäktige i Åmål ha upprepade gånger, bland annat den 1 november 1947, hemställt om inrättande av ett statligt gymnasium i staden. Medelinkomsten i denna del av Sverige vore låg och antalet gymnasier per 1 000 invånare före det kommunala gymnasiets inrättande lägre än i landet i övrigt. När detta öppnades, blev tillströmningen från andra orter så stor, att parallellavdelning redan första året måste upprättas. — I en senare ingiven skrift framhålla representanter för Åmåls stad, att gymnasiet blivit ett av landets mest typiska bygdegymnasier, då icke mindre än 66 procent av gymnasierna kommit utifrån. Om gymnasiet förstatligades, så att den extra terminsavgiften kunde borttagas, skulle procenten lärjungar från andra kommuner säkerligen ytterligare stiga.

Uppgifter om gymnasiernas lärjungeantal, procenten lärjungar från andra kommuner o. d. äro sammanförda i tabellen på s. 6. Beträffande rekryteringsområdets sträckning i varje särskilt fall hänvisas till handlingarna.

De nya gymnasiernas organisation. Samtliga de till statsövertagande föreslagna gymnasierna äro treåriga med latin- och reallinje, och *skolöverstyrelsen* föreslår, att denna organisation provisoriskt bibehålles i avvaktan på den provisoriska gymnasiereform som förberedes. Förstatligandet skulle påbörjas budgetåret 1952/53 eller vid senare tidpunkt, som av Kungl. Maj:t bestämmes, och genomföras successivt, så att första året endast ringarna L I³ och R I³ övertagas av staten. Rektorstjänsterna vid de sju samrealskolorna, som nu äro placerade i lönegraden Cb 9, skola enligt överstyrelsens förslag vid omorganisationen ersättas med rektorstjänster i den lägsta för högre allmänna läroverk gällande lönegruppen och således placeras i Cb 11. Vid vart och ett av läroverken skulle vidare första året inrättas två lektorstjänster.

Som villkor för omorganisationen bör enligt överstyrelsens mening föreskrivas, att vederbörande kommuner skola åtaga sig att tillhandahålla läroverket erforderliga undervisningslokaler jämte inredning och möbelutrustning, bostad åt rektor eller motsvarande kontant ersättning samt bostad åt erforderlig vaktmästarpersonal.

Av efterföljande tabell framgå statsverkets beräknade kostnader för de nya gymnasierna, dels första året och dels efter fullbordad omorganisation.

	Första året kronor	Slutlig kostnad kronor
Arvika	56 145	186 643
Karlshamn	56 144	186 820
Karlskoga	56 550	187 493
Katrineholm	55 071	186 924
Kiruna	58 858	201 669
Söderhamn	55 159	185 526
Åmål	56 278	186 024
Summa	394 205	1 321 099
Avgår statsbidrag enligt nuvarande grunder	150 000	630 000
Nettokostnad kronor	244 205	691 099

Kostnaderna äro beräknade efter lönesättningen i slutet av år 1951.

Statsbidragen till de kommunala gymnasierna.

I den mån de kommunala gymnasierna icke övertagas av staten, böra de, framhåller skolöverstyrelsen, erhålla ökat statsunderstöd. De kommunala gymnasierna böra i detta hänseende icke intaga sämre ställning än övriga högre kommunala skolor. Överstyrelsen föreslår, att statsbidraget från och med budgetåret 1952/53 skall utgå med 78 procent av de verkliga utgifterna för löner och arvoden åt rektor och lärare, däri inbegripet de särskilda lönetillägg, som av kommunen tillerkännas de hos densamma anställda lektorerna. Statsunderstödet skulle utgå alltifrån början av ett kommunalt gymnasiums tillvaro och icke som nu först efter en provotid.

Kostnaderna för statsbidragen för budgetåret 1952/53 skulle, om de beräknas efter de föreslagna grunderna men med avdrag för de ringar, som föreslagits till förstatligande, kunna uppskattas till omkring 2 050 000 kronor. Beräkningen, som utförts på grundval av de år 1951 utgående lönerna och timarvodena, torde emellertid numera vara för låg.

För den händelse statsunderstöd även för nästa budgetår komme att utgå enligt samma grunder som hittills, föreslår överstyrelsen, att statsbidraget för de redan understödda linjerna vid de kommunala gymnasierna i Avesta, Filipstad, Hedemora, Karlshamn, Katrineholm, Lidköping, Malmberget, Oskarshamn och Åmål höjes med 15 000 kronor för varje läroverk, att kommunala gymnasierna i Hedemora och Karlskoga nu erhålla statsbidrag även för latingymnasiet, i vartdera fallet 15 000 kronor, samt att gymnasierna i Bollnäs, Borlänge, Enköping, Falköping, Köping, Nässjö, Tranås och Varberg, där studentexamen med gott resultat avlagts sislidna vårtermin, nu för första gången skola komma i åtnjutande av statsbidrag, i vart och ett av fallen 15 000 kronor. Anslagsbelastningen komme där-

igenom att stiga med 285 000 kronor eller det mindre belopp, som kommer i fråga, om första ringen vid några av gymnasierna övertages av statsverket.

Statskontoret anser, att i nuvarande statsfinansiella läge förutsättningar icke föreligga för en så genomgripande omläggning av statsbidragssystemet till de kommunala gymnasierna, som skolöverstyrelsen föreslagit.

Gymnasier för vuxna. Enligt de av 1950 års riksdag antagna riktlinjerna för det svenska skolväsendets utveckling skall från tidpunkt, som senare bestämmes, ett eller flera gymnasier för vuxna försöksvis anordnas.

Kungl. Maj:t uppdrog den 6 oktober 1950 åt skolöverstyrelsen att verkställa erforderlig utredning i ämnet. Överstyrelsens förslag, som inkom till departementet den 30 januari 1952, har i vanlig ordning remitterats. Beredningen kan emellertid icke beräknas föreligga avslutad i så god tid, att förslag i ärendet kan föreläggas innevarande års riksdag.

2. Ifrågasatt upprättande av femårig realskolelinje vid högre allmänna läroverket i Lidingö.

För läroverksorganisationens utveckling på realskolestadiet uppdrogos vissa riktlinjer i proposition till 1951 års riksdag (nr 136, s. 19 o. f.). Dåvarande föredraganden erinrade om att den rådande bristen på ämneslärare gjorde det nödvändigt att giva visst företräde för skolformer, som ställde mindre anspråk på produktionen av lärare med akademisk utbildning. I överensstämmelse härmed har Kungl. Maj:t sommaren 1951 medgivit, att undervisningen i vissa avdelningar av folkskolans femte och sjätte klasser från och med läsåret 1951/52 får anordnas på sådant sätt, att direkt övergång till klass 3⁵ av femårig realskola och klass 2⁴ av fyraårig realskola eller kommunal mellanskola därigenom möjliggöres. Sådant medgivande har lämnats bland annat för två avdelningar inom Lidingö skoldistrikt.

Emellertid föreligger en framställning från *stadsfullmäktige i Lidingö* om inrättande av en femårig realskollinje vid högre allmänna läroverket i Lidingö, vars realskola för närvarande endast har fyraåriga linjer. I framställningen hävdas, att läroverket i Lidingö på grund av den starka konkurrensen från stockholmsläroverken åtminstone i viss utsträckning bör ha samma organisation som dessa. Anordningen skulle dessutom ha värde ur försökssynpunkt. I Lidingö komme den föreslagna femåriga realskolelinjen att arbeta vid sidan av de nuvarande fyraåriga linjerna och de försökslinjer, som kunde komma att inrättas vid stadens folkskolor, och man borde på så sätt kunna komma fram till en verklig värdesättning av de olika organisationsformerna på realskolestadiet.

Läroverkens krisutredning har i ett den 6 december 1951 avgivet betänkande angående avhjälpande av lärarbristen vid de högre skolorna hänvisat till möjligheten att minska behovet av ämneslärare genom att inbygga realskollinjer i folkskolan.

»Genom en dylik organisation kan ett större antal elever ges högre skolutbildning, då folkskollärare kunna användas för undervisningen på det lägsta realskolestadiet samtidigt som genom ett dylikt system tillgången på akademiskt utbildade lärare utnyttjas på ett mera rationellt sätt.»

Krisutredningen betraktar tydligen anordningen mera som ett led i bemästrandet av lärarbristen än som en uppgift för pedagogiska försök. Dess huvudsynpunkt sammanfaller alltså med vad som anfördes av föredragande statsrådet förlidet år.

3. Besparingsåtgärder.

Lärarbristen är alltjämt särskilt utpräglad i matematik och naturvetenskap men gör sig också kännbar i vissa humanistiska ämnen, i synnerhet modersmålet. Även om åtgärder vidtagas för att stimulera tillströmningen till lärarbanan, kan någon verklig lindring av lärarbristen knappast vara att motse inom de närmaste åren.

I främmande levande språk är emellertid lärartillgången relativt tillfredsställande. *Skolöverstyrelsen* räknar därför med att rätten att dela klassavdelning vid nybörjarundervisning i främmande språk skall kunna bibehållas under instundande budgetår. Däremot finner överstyrelsen det icke tillrådligt att nu återinföra förstärkningsanordningarna vid nybörjarundervisning i modersmålet eller att återställa lärjungeminimum för tillvalsundervisningen i specialmatematik, fysik och kemi på realgymnasiet till fyra deltagande lärjungar.

Genom beslut den 29 juni 1951 har Kungl. Maj:t föreskrivit, att intagning av lärjungar endast efter särskilt medgivande av Kungl. Maj:t må äga rum i första kretsen av lyceelinjen vid högre allmänna läroverket för gossar i Malmö, första ringen av de treåriga latinlinjerna vid högre allmänna läroverken i Karlskrona och Kristianstad, högre allmänna läroverken för gossar i Malmö, på Norrmalm i Stockholm och på Södermalm i Stockholm, högre allmänna läroverket i Västerås och karolinska högre allmänna läroverket i Örebro samt första klassen av den fyraåriga realskollinjen vid samrealskolan i Trelleborg. Det hade vid anslagsberäkningarna förutsatts, att nybörjaravdelningar av dessa linjer skulle kunna komma till stånd, om vid höstterminens början minst 10 lärjungar kunde intagas. Ingen framställning om intagning av lärjungar på någon av linjerna har emellertid inkommit från rektorsämbetena. Restriktionerna i fråga om dessa linjer kunna därför enligt skolöverstyrelsens mening prolongeras.

Vidkommande övriga för innevarande budgetår meddelade restriktioner, lärjungemaximum i realskolans högsta klass m. m. ifrågasätter överstyrelsen ingen ändring.

Departementschefen.

Statliga och kommunala gymnasier. I sitt huvudutlåtande angående skolreformen uttalade särskilda utskottet vid 1950 års riksdag, att utskottet funne en utvidgning av gymnasieorganisationen genom upprättande av nya statliga gymnasier önskvärd. Riksdagen syntes dock böra förbehålla sig att taga ställning till omfattningen av den planerade utbyggnaden av gymnasieorganisationen först när konkreta förslag förelåge.

Den samma år påbörjade utredningen rörande gymnasiets organisation under övergångstiden har nu förts så långt, att tvekan icke längre behöver råda om den första etappen av den önskvärda utbyggnaden av gymnasieorganisationen. Det är visserligen icke möjligt att i år förelägga riksdagen utredningens samlade resultat, som bland annat torde komma att innefatta upprättandet av en tredje bildningslinje i gymnasiet, men om urvalet av läroverk för den första utbyggnadsetappen göres på lämpligt sätt, behöva organisationsproblemen vid införandet av en ny linje icke bli av annat slag eller mera svårlösta vid dessa läroverk än vid övriga högre allmänna läroverk med latin- och reallinje.

Däremot måste i nuvarande läge delvis andra synpunkter än förut anläggas på gymnasieorganisationens utbyggnad. Bland annat torde gränsdragningen mellan det statliga och det kommunala verksamhetsfältet icke längre kunna ske helt efter de gamla grunderna.

När det nuvarande kommunala gymnasiet i Söderhamn upprättades höstterminen 1913, omfattade första ringen endast 7 lärjungar. Man kan väl förstå, att staten tvekade att ikläda sig ansvaret för ett gymnasium med så osäker rekrytering och att nya statliga gymnasier länge i första hand förlades till orter, där lärjungetillströmningen kunde anses bättre tryggad. I våra dagar är åter tillströmningen till gymnasierna genomgående god, vare sig de ha staten eller kommunen till huvudman: de fem kommunala gymnasier, som i fjol inrättades, mottogo sålunda vid starten i genomsnitt 26 lärjungar i första ringen. Det är icke längre svårigheten att få lärjungar utan att få lärare, som tvingar till en viss återhållsamhet med nya gymnasier. Till följd av lärarbristen kan det icke vara försvarligt, att vare sig kommunala eller statliga gymnasier upprättas i större utsträckning än att den undervisning, som tillhandahålles, blir väl utnyttjad.

Det är under sådana omständigheter mycket svårt att motivera en helt statlig gymnasieorganisation för de större städerna, medan mindre orter

med i och för sig tillfredsställande lärjungeunderlag skulle vara hänvisade att lösa sina gymnasiefrågor på egen hand. Tvärtom måste den omständigheten, att ett gymnasium, som ligger i centrum av en välbefolkad landsbygd, vanligen betjänar flera kommuner, enligt min mening betraktas som ett särskilt skäl för statens välvilliga stöd. Säkerligen har också skolöverstyrelsen rätt, när den i detta sammanhang betonar, att de stora städerna ändå alltid erbjuda lärarna fördelar, som ge dessa städer en stark ställning i konkurrensen om de otillräckliga lärartillgångarna.

För egen del håller jag före, att det för en lugn utveckling på området är önskvärt, att det statliga gymnasieväsendet kompletteras med ett kommunalt. Jag kan följaktligen ansluta mig till skolöverstyrelsens uppfattning, att ett kommunalt stadium normalt bör föregå upprättandet av ett statligt gymnasium.

Undantagen från denna regel böra enligt min mening icke bli alltför många. Jag medger dock, att beaktansvärda skäl för ett undantag anförts i samband med den föreliggande framställningen om inrättande av ett högre allmänt läroverk i Lycksele. Just här torde emellertid svårigheterna att anskaffa gymnasielärare vara mycket framträdande. Skolöverstyrelsen har visserligen tillstyrkt framställningen men under en förutsättning, som åtminstone för närvarande icke är uppfylld. Jag nödgas därför låta denna gymnasiefråga vila ännu en tid.

Urvalet av gymnasier för förstatligande. Av det sagda följer, att de läroverk, som nu skola utvidgas till högre allmänna läroverk, böra utväljas bland de skolor, som redan ha kommunala gymnasier.

Valet underlättas av den erfarenhet, som redan föreligger om dessa gymnasiers dragningskraft. Gällde det upprättande av ett helt nytt gymnasium, vore en vidlyftig men ändå alltid mer eller mindre osäker utredning av gymnasiets rekryteringsunderlag erforderlig. Den kan nu i huvudsak ersättas med uppgifter om den faktiska lärjungetillströmningen eller den minimigräns för densamma, som följer av att alla tillgängliga platser i första ringen äro upptagna.

Utom lärjungeantalet böra givetvis kommunens ekonomiska upppoffringar för sitt gymnasium beaktas, och icke minst bör hänsyn tagas till den utsträckning, i vilken dessa kommit lärjungar från andra kommuner till godo. Skolöverstyrelsen meddelar en statistik över utsocknes lärjungar vid de kommunala gymnasierna läsåret 1950/51, vilken jag i det föregående återgivit (s. 6). Kommunindelningsreformen kan visserligen i ett och annat fall ha ändrat de förhållanden, skolöverstyrelsen velat belysa med denna statistik; för de orter, som stå närmast i tur att erhålla statliga gymnasier, äro dock ändringarna få och obetydliga.

Vidare måste beaktas, att en ort icke rimligen bör se sina utsikter att få

statligt gymnasium försämrade genom att den provisoriskt löst gymnasiefrågan i egen regi. Hänsyn måste därför tagas till alla de omständigheter, som normalt tillmätas betydelse, när ett helt nytt gymnasium skall upprättas, exempelvis avståndet och restiden till närmaste gymnasium m. m. Såsom framgår av överstyrelsens utredning, spela i särskilda fall även andra omständigheter in, mer eller mindre.

Inom skolöverstyrelsen synes viss tvekan ha rått om huru många gymnasier som lämpligen böra medtagas i den första förstatligandegruppen. Överstyrelsen föreslår slutligen en grupp av sju gymnasier. För egen del är jag böjd att anse, att detta antal ligger i överkant. Efter att ha vägt alla inverkanse faktorer har jag funnit mig kunna tillstyrka upprättandet av sex nya högre allmänna läroverk, nämligen i Arvika, Karlshamn, Katrineholm, Kiruna, Söderhamn och Åmål. I samtliga dessa fall äro alla närbelägna statliga gymnasier fullsatta i första ringen eller åtminstone så nära fullsatta, att lärjungarna vid de kommunala gymnasierna i sagda städer icke skulle kunna beredas plats, utan att organisatoriska utvidgningar företoges av i stort sett samma omfattning som nämnda gymnasier.

Organisation och kostnader. De sex nämnda gymnasierna äro alla treåriga och utrustade med såväl latin- som reallinje. Jag föreslår, att denna organisation tills vidare bibehålles, och att staten första året övertar gymnasiet första ring, andra året jämväl den andra och tredje året gymnasiet i dess helhet. Rektorstjänsterna vid samrealskolorna, som nu äro placerade i lönegraden Cb 9, böra vid omorganisationen ersättas med samma antal rektorstjänster vid högre allmänt läroverk i lönegraden Cb 11. Dessutom böra första året två lektorstjänster upprättas vid vart och ett av de nya högre allmänna läroverken.

De av överstyrelsen föreslagna villkoren för ombildningen böra i samtliga fall gälla. Kommunerna böra således ikläda sig de vanliga förpliktelserna i fråga om lokaler, inredning och möbelutrustning samt bostad åt rektor och erforderlig vaktmästarpersonal.

Kostnadsökningen för statsverket kan med stöd av överstyrelsens beräkningar uppskattas till omkring 220 000 kronor första året och omkring 590 000 kronor efter fullbordad omorganisation, varvid lönenivån till de statligt anställda lärarna och statsbidragen till de kommunala gymnasierna beräknats enligt i slutet av år 1951 gällande grunder.

De kommunala gymnasierna under övergångstiden. Jag har redan betecknat förstatligandet av de sex kommunala gymnasierna som en första etapp av en mera omfattande utbyggnad av gymnasieorganisationen. Någon bestämd gräns för antalet av de kommunala gymnasier, som slutligen skola övertagas av staten, kan enligt min

mening icke uppställas. Fastmer bör varje kommun, som får tillstånd att anknyta ett kommunalt gymnasium till en statlig realskola på orten, kunna räkna med att gymnasiet, om det på grund av lärjungefrekvensen kan anses som klart behövt och icke företer påtagliga brister i fråga om lokal-förhållanden eller dylikt, i sinom tid skall kunna erhålla statlig karaktär.

Det skulle ur flera synpunkter ha varit önskvärt, att redan nu en fixerad tidrymd för förstatligandet av de för närvarande verksamma kommunala gymnasierna hade kunnat angivas i analogi med vad som skedde vid förstatligandet av kommunala mellanskolor år 1944. Såsom skolöverstyrelsen erinrat, måste emellertid hänsyn tagas till att lärartillgången i flera ämnen är otillräcklig. Omorganisationens tempo bör sålunda regelbundet prövas av statsmakterna i samband med behandlingen av de årliga anslagsäskandena för de allmänna läroverken.

Under alla omständigheter kan det kommunala gymnasiet icke betraktas som en skolform på avskrivning. Den principiella ståndpunkt jag intagit innebär tvärtom, att nya kommunala gymnasier skola kunna upprättas och att skolformen som sådan alltså i avvaktan på genomförandet av 1950 års skolreform får betraktas som ett ordinärt inslag i vår skolorganisation. Skolöverstyrelsen har väckt frågan, huruvida icke under sådana omständigheter gynnsammare statsbidragsbestämmelser än de nuvarande borde komma i fråga för dessa gymnasier.

Otvivelaktigt kunna i och för sig skäl anföras för en omgestaltning av ordningen för statsbidragen. Med hänsyn till pågående utredningar rörande det statliga bidragssystemet i stort måste jag emellertid tills vidare hålla fast vid hittillsvarande praxis. Jag ansluter mig sålunda till det av skolöverstyrelsen i andra hand framställda yrkandet. Enligt detta skulle de kommunala gymnasierna i Bollnäs, Borlänge, Enköping, Falköping, Köping, Nässjö och Tranås nästa budgetår första gången erhålla statsbidrag för sina reallinjer och gymnasierna i Hedemora, Karlskoga och Varberg för sina latinlinjer. Vidare skulle såsom en automatisk följd av tidigare beslut förhöjt understöd beräknas för gymnasierna i Avesta, Filipstad, Hedemora, Lidköping, Malmberget och Oskarshamn. För de sex till förstatligande föreslagna gymnasierna avgår statsbidraget till första ringen, som alltefter omständigheterna kan ha varit 15 000 eller 30 000 kronor, men i stället blir i vissa fall (Karlshamn, Katrineholm och Åmål) ytterligare någon ring i den kommunala delen nu statsbidragsberättigad. Bidragsbeloppen till varje särskilt gymnasium framgå av efterföljande tabell. Övriga nio kommunala gymnasier skulle ännu icke ifrågakomma till statsunderstöd.

Belastningen på anslaget skulle till följd av de höjda bidragsbeloppen stiga med 720 000—555 000 = 165 000 kronor.

Gymnasium	Antal ringar på		Därav bidragsberättigande		Statsbidrag i kronor	
	latinlinjen	reallinjen	latin	real	1951/52	1952/53
	Arvika	2 ¹⁾	2 ¹⁾	—	2	45 000
Avesta	—	3	—	2	15 000	30 000
Bollnäs	3	3	—	1	—	15 000
Borlänge	2	3	—	1	—	15 000
Enköping	2	3	—	1	—	15 000
Falköping	—	3	—	1	—	15 000
Filipstad	—	3	—	2	15 000	30 000
Hedemora	3	3	1	2	15 000	45 000
Karlshamn	2 ¹⁾	2 ¹⁾	1	2	60 000	45 000
Karlskoga	3	3	1	3	45 000	60 000
Katrineholm	2 ¹⁾	2 ¹⁾	—	2	30 000	30 000
Kiruna	2 ¹⁾	2 ¹⁾	2	2	90 000	60 000
Köping	3	3	—	1	—	15 000
Lidköping	2	3	—	2	15 000	30 000
Malmberget	—	3	—	2	15 000	30 000
Mariestad	—	3	—	3	45 000	45 000
Nässjö	—	3	—	1	—	15 000
Oskarshamn	—	3	—	2	15 000	30 000
Söderhamn	2 ¹⁾	2 ¹⁾	—	2	45 000	30 000
Tranås	—	3	—	1	—	15 000
Trelleborg	3	3	3	3	90 000	90 000
Varberg	3	—	1	—	—	15 000
Ämål	2 ¹⁾	2 ¹⁾	—	1	15 000	15 000
Summa	36	60	9	39	555 000	720 000

¹⁾ Första ringen förutsättes övertagen av statsverket från och med budgetåret 1952/53.

Besparingsåtgärder m. m. Fortsatt sträng hushållning med lärartillgångarna för de högre skolorna är nödvändig. De föreskrifter, som för innevarande budgetår givits i besparingssyfte, böra således bibehållas under instundande budgetår. Framställningen om inrättande av femårig realskola vid högre allmänna läroverket i Lidköping kan jag i detta läge icke tillstyrka. Huvudsyftet torde kunna nås genom de särskilda anordningar, som medgivits för distriktets folkskolor i syfte att möjliggöra en femårig studiegång till realexamen för lärjungar, som flyttats från folkskolans fjärde klass.

III. Anslagsberäkningar.

1. Avlöningar till ordinarie tjänstemän.

Anslagsposten är för innevarande budgetår uppförd med 43 000 000 kronor.

Under oförändrade organisatoriska förutsättningar uppskattar *skolöverstyrelsen* antalet klassavdelningar i realskola och gymnasium hösten 1952

till 3 477, innebärande en automatisk ökning med 133 avdelningar. Dessutom beräknas 14 avdelningar tillhörande statens normalskolas flickskole-, folkskole- och enhetsskolelinjer, vilket antal är detsamma som innevarande år. Härtill skulle slutligen komma de 14 avdelningar av gymnasiet första ring, som nästa år skulle övertagas av staten i samband med förstatligandet av vissa kommunala gymnasier. Skolöverstyrelsens beräkningar av det erforderliga antalet lärartjänster grundas på antagandena, att den automatiska ökningen av antalet klassavdelningar och förstatligandet av kommunala gymnasier skola få den omfattning överstyrelsen beräknat.

Ämneslärare. Skolöverstyrelsen har för nästa budgetår föreslagit inrättande av ett betydande antal nya ordinarie ämneslärartjänster. Dess förslag framgår av följande sammanställning.

Förslagets motivering	Lektorer	Adjunkter
1. Förstatligande av vissa kommunala gymnasier	14	—
2. Upprättande eller omorganisation av vissa läroverk enligt tidigare beslut	—	24
3. Komplettering av läraruppsättningen efter fullbordad omorganisation	1	—
4. Förbättring av proportionen mellan ordinarie och icke-ordinarie lärare samt förbättring av lektorsrepresentationen vid vissa läroverk	6	175
Summa	21	199

Därjämte skulle rektorstjänsterna vid de sju realskolor, som komme att utvidgas med gymnasium, lyftas från nivån Cb 9 till Cb 11 och en vakantsatt lektorstjänst vid statens normalskola återbesättas.

Statskontoret påpekar, att den redan nu uppnådda proportionen mellan antalet ordinarie och icke-ordinarie ämneslärare är avsevärt gynnsammare, än vad som regelmässigt gäller inom statsförvaltningen i övrigt, och kan på grund härav icke tillstyrka, att under punkterna 3 och 4 föreslagna 7 lektors- och 175 adjunktstjänster inrättas. Icke heller är ämbetsverket berett att förorda återbesättande av den vakantsatta lektorstjänsten vid statens normalskola.

Övningslärare. Enligt stadgan för övningslärare, SFS nr 599/1951, skall med ordinarie tjänst i övningsämne vara förenad en undervisnings-skyldighet av 30 veckotimmar och med extra ordinarie anställning en undervisningsskyldighet av lägst 15 och högst 34 veckotimmar. I tjänstgöringen kan ingå undervisning även vid vissa andra skolor än den där tjänsten är placerad, s.k. fyllnadstjänstgöring. Ordinarie övningslärartjänst skall omfatta något av ämnena teckning, musik, gymnastik med lek och idrott,

manlig slöjd, kvinnlig slöjd och hushållsgöromål eller också någon av kombinationerna teckning och manlig slöjd, teckning och kvinnlig slöjd samt hushållsgöromål och kvinnlig slöjd. Kungl. Maj:t och riksdagen fastställa antalet ordinarie tjänster vid de allmänna läroverken *dels* i teckning eller teckning och manlig slöjd eller teckning och kvinnlig slöjd, *dels* i hushållsgöromål eller hushållsgöromål och kvinnlig slöjd, *dels ock* i ett vart av övningsämnen musik, gymnastik med lek och idrott, manlig slöjd och kvinnlig slöjd. Inom den sålunda fastställda ramen bestämmer skolöverstyrelsen, vid vilka skolor tjänster i ett eller två övningsämnen skola vara inrättade.

Enligt avlöningsreglementet för övningslärare, SFS nr 386/1950, tillhöra ordinarie lärare i teckning, musik och gymnastik med lek och idrott lönegraden Ca 23, om tjänsten är placerad vid högre allmänt läroverk, men Ca 21, om den är placerad vid fristående realskola. Ingår fyllnadstjänstgöring, tillhör tjänsten i sin helhet den lönegrad, som gäller för tjänst vid den skola, där tjänsten är placerad.

Ordinarie lärare i manlig slöjd är alltefter sin personliga kompetens placerad i någon av lönegraderna Ca 18 eller Ca 16. Lönen är densamma vid högre allmänna läroverk och realskolor.

Skolöverstyrelsen har utgått från att nya övningslärartjänster böra upprättas, när ett varaktigt behov av tjänstgöring förefinnes till en omfattning av minst 30 veckotimmar. Antalet föreslagna tjänster framgår av efterföljande tabell.

Ämne	Antal föreslagna tjänster i lönegrad			Därav med fyllnads-tjänstgöring		
	Ca 23	Ca 21	Ca 18 el. 16	Ca 23	Ca 21	Ca 18 el. 16
Musik	—	1	—	—	1	—
Gymnastik med lek och idrott	12	16	—	—	10	—
Manlig slöjd	—	—	13	—	—	—

I kolumnens högra del angives det antal tjänster, som först med anlitande av fyllnadstjänstgöring skulle komma upp till de 30 veckotimmar, en ordinarie tjänst normalt omfattar.

Statskontoret håller före, att ordinarie övningslärartjänster böra upprättas först vid ett något större antal disponibla timmar:

den första tjänsten vid minst 32 veckotimmar,
 » andra » » » 65 »
 » tredje » » » 100 »
 » fjärde » » » 132 »

varvid fyllnadstjänstgöring må tagas i beräkning endast vid inrättandet av den första tjänsten. Enligt statskontorets uppfattning böra endast 29

tjänster upprättas: i musik 1 i Ca 21, i gymnastik med lek och idrott 7 i Ca 23 och 11 i Ca 21 samt i manlig slöjd 10 i Ca 18 eller 16; tvekan kunde råda om 3 av de 11 gymnastiklärartjänsterna i Ca 21.

Skolöverstyrelsen har under hand kompletterat utredningen med uppgifter angående omfattningen av den fyllnadstjänstgöring, som finnes att tillgå i de fall, där den föreslagna tjänsten icke är den första i sitt slag vid läroverket. Inräknas även där fyllnadstjänstgöringen, skulle ytterligare 5 tjänster i gymnastik med lek och idrott (4 i Ca 23 och 1 i Ca 21) samt 3 tjänster i manlig slöjd (Ca 18 eller Ca 16) nå upp till de av statskontoret proponerade timsummorna; sannolikt skulle emellertid fyllnadstjänstgöringen i praktiken icke behöva tagas i anspråk vid någon av dessa tjänster. Utanför den av statskontoret föreslagna ramen falla dock under alla omständigheter de begärda gymnastiklärartjänsterna vid högre allmänna läroverket i Sollefteå och samrealskolorna i Anderslöv, Emmaboda, Lidköping och Strömsnäsbruk. De tre fall, som statskontoret funnit tveksamma, äro gymnastiklärartjänsterna vid samrealskolorna i Karlskoga, Nybro och Sölvesborg.

Skolsköterskor. Under de senaste åren har det blivit allt svårare att erhålla kompetenta sköterskor för deltidstjänstgöring vid läroverken, under det att heltidstjänsterna visat sig eftersökta.

Skolöverstyrelsen föreslår på grund härav, att 5 nya ordinarie skol-skötersketjänster inrättas: 2 i Stockholm, 1 i Göteborg, 1 i Malmö och 1 i Gävle. Delvis äro dessa avsedda för läroverk under upprättande (samrealskolorna i Blackeberg i Stockholm och i Lundby i Göteborg samt Slottsstadens samrealskola i Malmö). Den för Gävle föreslagna sköterskan skulle tjänstgöra jämväl vid folkskoleseminariet i staden. Därjämte upprepar överstyrelsen sitt redan tidigare framställda förslag om sänkning av det på varje sköterska belöpande lärjungeantalet från i läroverksstadgan fastställda 1 500—2 500 lärjungar till 1 200—1 700. Slutligen erinrar överstyrelsen om att till följd av lärjungeantalets tillväxt nio av de läroverk, där år 1944 heltidsanställd sköterska tjänstgjorde, numera endast ha deltidanställd sköterska. *Statskontoret* avstyrker inrättandet av nya heltidstjänster, då kostnaderna bleve väsentligt högre än om arbetet utfördes av sköterskor med anställning på deltid.

Av de nuvarande heltidstjänsterna vid stockholmsläroverken är en avsedd för statens normalskola och högre allmänna läroverket på Östermalm. *Rektor vid statens normalskola* föreslår, att tjänstgöringen helt förläggas till detta läroverk och utfylles med kuratorsverksamhet, varvid sköterskan utöver lönen borde tilldelas ett arvode av 1 000 kronor.

Läroverket hade sistlidna hösttermin 1 210 lärjungar. Undervisningen är förlagd till fyra olika byggnader. Rektor finner det svårt att medhinna de många frågorna av social natur. En skolkurator med halvtidstjänstgöring är behövlig för läroverket. Skolsköterskan är som sjuksköterska väl meriterad och har dessutom genomgått socialinstitutet i Stockholm.

Skolöverstyrelsen erinrar om att skolsköterska enligt läroverksstadgan § 158 mom. 3 normalt har att bestrida vissa kuratorsuppgifter och vitsordar, att den vid läroverket tjänstgörande skolsköterskan är synnerligen väl ägnad att handhava kuratorsuppgifterna, men kan icke tillstyrka, att hon för dessa uppgifter skulle erhålla särskild gottgörelse.

Vaktmästare. För närvarande omfattar den statliga vaktmästarorganisationen vid de allmänna läroverken endast ordinarie och extra ordinarie tjänster. Av statsmedel utgår även avlöning till vikarier på dessa tjänster. Övrig vaktpersonal anställs av vederbörande lokalstyrelse, och kostnaderna bestridas ur ljus- och vedkassorna. I sina huvuddrag fastställdes denna organisation av 1939 års riksdag. I samband därmed bestämdes, att ljus- och vedkassorna, som dithills bestritt alla kostnader för vaktmästarpersonal, skulle till statsverket inleverera belopp, motsvarande kassornas utgifter under budgetåret 1938/39 för kontant avlöning åt den vaktmästarpersonal, som genom riksdagens beslut kom i åtnjutande av lönerreglering.

Skolöverstyrelsen föreslår inrättande av två nya ordinarie vaktmästarbefattningar, båda vid förutvarande kommunala mellanskolor. Den ena av tjänsterna är avsedd för samrealskolan i Svalöv och föreslås placerad i Ca 10, den andra för samrealskolan i Mellerud med tänkt placering i Ca 9. I fråga om övergångsanordningar, såsom överflyttningar på de nya tjänsterna av redan anställd personal, inplacering i löneklass samt i förekommande fall lönefyllnad och övergångslön, bör förfaras på samma sätt som vid statsövertagandet av vissa vaktmästartjänster år 1939 (prop. 217 s. 63—65).

Överstyrelsens förslag har icke föranlett någon erinran från *statskontorets* sida.

Anslagsberäkning. Kostnaderna för de nu befintliga ordinarie tjänsterna vid de allmänna läroverken kunna enligt skolöverstyrelsens beräkningar uppskattas till omkring 42 900 000 kronor (utom rörligt tillägg). För budgetåret 1952/53 skulle dessa kostnader vid bifall till av överstyrelsen framlagda, i det föregående redovisade förslag stiga till omkring 45 700 000 kronor, innebärande en ökning med i runt tal 2 800 000 kronor.

2. Arvoden och särskilda ersättningar, bestämda av Kungl. Maj:t.

Anslagsposten är för innevarande budgetår upptagen till förslagsvis 1 114 000 kronor.

Skolöverstyrelsen har föreslagit anvisande av följande belopp under de olika delposterna:

	Belopp kronor	Ökning kronor
a) Arvoden åt kvinnliga sakkunniga	500	—
b) » » tillsynslärare	17 000	500
c) » » skolläkare m. m.	617 000	220 000
d) » » bibliotekarier	174 000	34 000
e) » » sekreterare m. m.	1 187 500	918 900
f) Särskilda arvoden vid läroverk med lärar- kurs	542 000	260 000
g) Särskilda arvoden vid statens aftonskola	7 900	200
h) Arvode åt biträdande föreståndarinna . .	1 200	—
i) Personlig lönefyllnad åt vissa rektorer . .	500	—
	Summa kronor 2 547 600	1 433 600

Anslagsökningen för arvoden åt tillsynslärare är av automatisk natur.

Av det under delposten till arvoden åt skolläkare m. m. för innevarande budgetår anvisade beloppet å 397 000 kronor avses 282 000 kronor för arvoden åt skolläkarna och 115 000 kronor för arvoden åt de deltidsanställda skolsköterskorna.

Vid de mindre läroverken — högre allmänna läroverk med högst 500 och realskolor med högst 400 lärjungar — utgöres skolläkarens arvode för närvarande av en fast och en rörlig del. Det fasta arvodet är 500 kronor per år vid högre allmänt läroverk och 400 kronor per år vid realskola, det rörliga är en krona 75 öre för varje under höstterminen närvarande lärjunge.

Vid de större läroverken — högre allmänna läroverk med mer än 500 och realskolor med mer än 400 lärjungar — är arvodet i sin helhet rörligt och utgår med 2 kronor 75 öre för varje under höstterminen närvarande lärjunge.

De nuvarande beloppen fastställdes år 1944. Med hänsyn till de allmänna lönehöjningar, som sedan ägt rum, finner skolöverstyrelsen en förhöjning av arvoden erforderlig. Det har visat sig allt svårare att erhålla skolläkare, varvid man, understundom med skärpa, hänvisat till att man ansett arvoden för låga, meddelar överstyrelsen. Arbetet inom skolhälsovården har sedan år 1944 betydligt ökat i omfattning icke minst för övervakning av kontrollbarnen och för de mentalhygieniska uppgifterna. Överstyrelsen föreslår en höjning av arvoden enligt nedanstående tablå:

Läroanstalt	Nuvarande		Föreslaget	
	fast arvode kronor	rörligt arvode kr/lärj.	fast arvode	rörligt arvode
Högre allmänt läroverk med högst 500 lärj.	500	1: 75	700	2: 50
Realskola med högst 400 lärj.	400	1: 75	550	2: 50
Högre allmänt läroverk med mer än 500 och realskola med mer än 400 lärj.	—	2: 75	—	3: 75

Hela det för arvoden till skolläkare erforderliga beloppet uppskattas efter de föreslagna beräkningsgrunderna till 376 000 kronor, innebärande en ökning med 94 000 kronor.

Deltidsanställd skolsköterskas arvode har genom Kungl. Maj:ts beslut den 18 januari 1952 höjts från 100 till 150 kronor per vecka för heltidstjänstgöring. Samtidigt har en höjning av ersättningen vid deltidstjänstgöring medgivits för tjänstgöringstillfällen omfattande mindre än 4 timmar. Härigenom har skolöverstyrelsens nu och flera år tidigare upprepade framställning om löneförbättring för denna grupp av skolsköterskor tillmötesgått, så långt omständigheterna medgiva. Det torde därför icke vara nödvändigt att nu närmare redogöra för överstyrelsens under denna punkt framställda förslag.

Beträffande delposten för bibliotekariéer, för närvarande 140 000 kronor, föreslår överstyrelsen dels en uppräkningsmed 7 000 kronor med hänsyn till den fortsatta utbyggnaden av läroverksorganisationen och det ökade lärjungeantalet vid läroverken, dels en uppräkningsmed 27 000 kronor för att möjliggöra en anpassning av arvoden efter löneläget. En ytterligare höjning vore starkt motiverad, icke minst med hänsyn till de betydande svårigheter det erbjuder att rekrytera bibliotekariebefattningarna, säger överstyrelsen, men den torde få anstå i avvaktan på den utredning, som uppdragits åt 1950 års lärarutredning.

Statskontoret kan icke tillstyrka någon förhöjning av bibliotekariearvodena på grund av ändringarna i det allmänna löneläget.

Av det under delposten till arvoden åt sekreterare m. m. för innevarande budgetår anvisade beloppet å 268 600 kronor avses 211 200 kronor för arvoden åt sekreterare och 57 400 kronor för arvoden åt andra biträden än sekreterare på vissa rektorsexpeditioner.

Överstyrelsen erinrar om den hösten 1947 verkställda utredningen rörande organisationen av arbetet på rektorsexpeditionerna och de positiva uttalanden i denna fråga, som gjorts av vederbörande departementschef i ett interpellationssvar under riksdagens vårsession förlidet år. Ämbetsverket finner det synnerligen angeläget, att arbetet på rektorsexpeditionerna snarast organiseras i enlighet med de riktlinjer, som uppdragits av de sakkunniga och av överstyrelsen. Kostnaderna vid genomförd omorganisation beräknas komma att uppgå till 1 187 500 kronor vid ett lärjungeantal av 100 000. Under alla förhållanden bör delposten uppräknas med hänsyn till lärjungeantalets ökning och penningvärdets fall. Då medelsbehovet är beroende av lärjungeantalet vid varje särskilt läroverk, bör anslagsposten betecknas förslagsvis.

De under rubriken särskilda arvoden vid läroverk med lärarkurs sammanfattade delposterna diskuteras tämligen utförligt i skolöverstyrelsens anslagsäskanden. Tidigare framställda förslag utforma-

des före den senaste höjningen av det allmänna pris- och löneläget. Den i fjol beslutade omläggningen av den praktiska utbildningen har medfört ökat arbete bland annat för föreståndarna för de egentliga lärarkurserna. Överstyrelsen föreslår:

1) höjning av arvudet till föreståndare för egentlig lärarkurs från 1 500 till 2 004 kronor,

2) höjning av grundarvudet för ordinarie och e. o. lärare från 360 till 720 kronor,

3) höjning av ersättningen till handledare från 300 till 450 kronor per enterminkandidat och från 2×180 till 2×300 kronor per tvåterminskandidat,

4) ytterligare höjning av handledarersättningarna vid lärarkursen i Umeå till 900 kronor per enterminkandidat och 2×600 kronor per tvåterminskandidat,

5) höjning av arvudet för föreläsningar vid lärarkurserna: från 36 till 75 kronor för enkelföreläsning och från 72 till 125 kronor för dubbelföreläsning,

6) höjning av ersättningen till föreståndaren för den förberedande lärarkursen i Stockholm från 700 till 1 000 kronor och till föreståndarna för motsvarande kurser i Lund och Göteborg från 500 till 750 kronor vardera, samt

7) i förekommande fall resekostnads- och traktamentsersättning åt föreläsare vid förberedande lärarkurs.

Den speciella höjningen av handledarersättningarna vid läroverket i Umeå motiveras med svårigheterna att rekrytera lärartjänsterna vid detta läroverk. Dessa svårigheter innebure ett hot mot läroverkets existens som lärarutbildningsanstalt. Läsåret 1950/51 stodo icke mindre än 3 lektors- och 11 adjunktstjänster vid läroverket vakanta.

I fråga om föreläsararvodena hänvisar överstyrelsen till förhandlingar, som i juni 1951 förts mellan ämbetsverket och *Läroverkslärarnas riksförbund*. Protokoll från dessa förhandlingar finnes bilagt handlingarna. Kostnadsökningen motväges av att föreläsningarna delvis kunna hållas gemensamt för flera läroanstalter. Antalet föreläsningar torde kunna begränsas till 400 i stället för de 500, för vilka för närvarande medel beräknats.

Delposten, som detta budgetår är upptagen till förslagsvis 282 000 kronor, skulle vid bifall till överstyrelsens förslag stiga till 542 000 kronor.

Statskontoret önskar avvakta förslag från 1949 års tjänsteförteckningsrevision.

Under rubriken särskilda arvoden vid statens aftonskola begäres endast en höjning med 200 kronor för anordnande av frivillig undervisning i instrumentalmusik. *Statskontoret* avstyrker även detta år.

3. Avlöningar till övrig icke-ordinarie personal.

Denna anslagspost är nu upptagen till 14 900 000 kronor.

Ämneslärare. Skolöverstyrelsen motser en automatisk ökning av antalet klassavdelningar med 133. Häremot skulle vid oförändrad timplan svara ett behov av 154 lärare med heltidstjänstgöring. En besparing på 37 lärare göres emellertid genom det successiva genomförandet av 1950 års timplan för realskolan. Då förutberäkningar av lärarbehovet aldrig kunna utföras exakt, synes å andra sidan en viss säkerhetsmarginal vara önskvärd. Den sannolika ökningen av lärarbehovet skulle utgöra $154 - 37 = 117$ lärare, men överstyrelsen tänker sig att vid behov en höjning upp till 140 skall kunna medgivas. Om i enlighet med överstyrelsens förslag första ringen vid 7 kommunala gymnasier övertages av staten, måste ytterligare 16 lärare beräknas för de allmänna läroverken.

Om nya ordinarie lärartjänster upprättas och vakantsatta sådana återbesättas på sätt överstyrelsen föreslagit, skulle antalet icke-ordinarie lärare, bortsett från vikarier, motsvara 527 heltidstjänster. I detta antal ingå tre övningsskollärare vid statens normalskola. Antalet ämneslärare i extra ordinarie tjänsteställning förutsättes oförändrat.

För sexualundervisning, institutionsarbeten och examinationer efter läsårets slut begär överstyrelsen oförändrade belopp. Av posten för sexualundervisning — 6 000 kronor — äro 4 200 kronor avsedda för föreläsningar för lärjungar i det differentierade gymnasiet. Återstående 1 800 kronor äro avsedda för föreläsningar för elever i högsta klassen av inbyggda praktiska linjer, på vilkas timplan ämnet biologi med hälsolära icke förekommer. Arvodena till föreläsaren äro för närvarande i förra fallet 30 och i senare fallet 15 kronor per timme. Överstyrelsen ifrågasätter ingen ändring av arvodena per föreläsning men hemställer om att postens klyvning i delbelopp för vartdera ändamålet måtte upphöra.

Överstyrelsen upprepar en redan tidigare gjord framställning om anslag för att möjliggöra, att lärare vid de allmänna läroverken avlägga studiebesök vid andra läroverk, varigenom de skulle vinna erfarenhet och mottaga impulser beträffande undervisningsmetoder, arbetsförhållanden m. m. Särskilt för lärarna vid avsides belägna skolor skulle det vara värdefullt att kunna avlägga sådana studiebesök.

Överstyrelsen tänker sig, att nästa budgetår 20 rektorer och lärare skulle erhålla tjänstledighet med bibehållen lön under högst 6 dagar för att följa undervisningen vid andra läroanstalter. Ett traktamente om förslagsvis 15 kronor om dagen borde därvid utgå och resorna ersättas efter de grunder, som gälla för dessa befattningshavare vid resor i allmänhet. Kostnaderna för vikarier under tjänstledigheterna, för nästa budgetår beräknade till 5 000 kronor, skulle utgå ur förevarande anslagspost. Kostnaderna för resor

och traktamenten, beräknade till c:a 4 000 kronor, skulle belasta anslagsposten till rese- och flyttningsersättningar under de allmänna läroverkens omkostnadsanslag.

Statskontoret avstyrker.

Övningslärare. Med utgångspunkt i en motsedd tillväxt av läroverksorganisationen med 133 avdelningar läsåret 1952/53 kan ökningen av undervisningens omfattning uppskattas till härefter angivna antal veckotimmar.

Ämne	Antal veckotimmar 1951/52	Ökning i veckotimmar 1952/53
Teckning och välskrivning	6 502	296
Musik	4 475	625
Gymnastik med lek och idrott	8 825	450
Manlig slöjd	3 800	1 000
Kvinnlig slöjd	3 560	120
Hemkunskap och hushållsgöromål	1 440	790

Vid beräkningen har hänsyn tagits till det successiva genomförandet av 1950 års timplan för realskolan, vilken ökat undervisningen i övningsämnen på läroämnenas bekostnad. Nästa läsår nå de nya timplanerna upp till klasserna 3⁴ och 4⁵, där enligt kungörelsen 60/1950 ämnet manlig slöjd i princip blir obligatoriskt ämne för gossarna och hushållsgöromål för flickorna samt en för gossar och flickor gemensam kurs i hemkunskap inlägges på schemat. Uppskattningen av antalet veckotimmar för dessa båda ämnen är likväl mycket osäker: manlig lärjunge kan med rektors medgivande få följa den för kvinnliga lärjungar angivna timplanen i övningsämnen och alltså deltaga i undervisningen i hushållsgöromål och på samma sätt kan kvinnlig lärjunge välja den för manliga lärjungar angivna timplanen och alltså deltaga i manlig slöjd. En förskjutning i timsummorna mellan de båda ämnena manlig slöjd samt hemkunskap och hushållsgöromål är emellertid ur anslagssynpunkt av ringa betydelse. Möjligen komma de i tabellen angivna siffrorna att utfalla något lägre i praktiken, enär skolöverstyrelsen bemyndigats dispensera från anordnandet av undervisning i de ifrågasvarande ämnena, om särskilda förhållanden, exempelvis svårigheter att anskaffa skolkök och slöjdsalar, göra ett sådant medgivande påkallat. Av det beräknade timtillskottet i musik äro 375 timmar avsedda för undervisningen i instrumentalmusik.

Skolöverstyrelsen upprepar i detta sammanhang ett par tidigare gjorda framställningar om anslag för nya ändamål.

Frivillig gymnastik. Bristen på gymnastiksalar vid läroverken gör sig alltmera märkbar. Gymnastikavdelningarna bli mångenstädes för stora och utbytet av lektionerna försämras. En väsentlig förbättring torde

icke vara att vänta inom överskådlig framtid. Under tiden är det angeläget, att de befintliga gymnastiksalarna helt utnyttjas. Skolungdomen bör äga tillgång till salarna även på annan tid än den ordinarie skoldagen och möjligheterna till frivillig gymnastik under sakkunnig ledning förbättras. Överstyrelsen begär anslag till 150 veckotimmar frivillig gymnastik, vilka böra fördelas av överstyrelsen med ledning av framställningar, som inkomma från läroverken.

F r i v i l l i g m a s k i n s k r i v n i n g. Med hänsyn till maskinskrivningens stora roll i nutida samhällsliv hemställer överstyrelsen om anordnande av frivillig undervisning i detta ämne i någon omfattning. Som villkor för att ett läroverk skall erhålla bidrag till sådan undervisning bör föreskrivas, att kommunen svarar för anskaffandet av skrivmaskiner och för deras vård. För ändamålet beräknas ett belopp av 5 000 kronor.

Statskontoret avstyrker, att medel anslås för frivillig undervisning i gymnastik och i maskinskrivning. Icke heller kan statskontoret tillstyrka, att undervisningen i instrumentalmusik utvidgas utöver vad som betingas av det ökade antalet avdelningar.

V ä r m e s k ö t a r e o c h v a k t m ä s t a r e. Antalet e. o. värmeskötartjänster vid de allmänna läroverken är innevarande budgetår bestämt till högst 4 och antalet e. o. vaktmästartjänster till högst 71, varav 6 med tjänstgöring på halvtid. Värmeskötartjänsterna äro placerade i Ce 11, vaktmästartjänsterna i Ce 9.

Skolöverstyrelsen föreslår inrättande av en e. o. värmeskötartjänst i Ce 11 vid högre allmänna läroverket i Västervik. Efter lokalernas utvidgning äro värme- och ventilationsanläggningarna av sådan storlek, att de efter de normer, som i följd följdes vid bestämmandet av personalorganisationen vid de fasta maskinanläggningarna, måste anses motivera tjänstens inrättande.

Statskontoret tillstyrker inrättandet av denna tjänst.

Överstyrelsen upprepar vidare tidigare framförda förslag om inrättande av 2 e. o. vaktmästartjänster i Ce 10 (Landskrona och Västerås) samt 4 dylika tjänster i Ce 9 (Halmstad, Hässleholm, Nyköping och Östersund). Därjämte skulle en med halvtidstjänstgöring förenad tjänst i Ce 9 vid högre allmänna läroverket för flickor i Hälsingborg ersättas med en heltidstjänst i samma lönegrad.

Till överstyrelsens skrivelse äro fogade framställningar från läroverken i Halmstad, Hässleholm, Karlskoga, Luleå, Nyköping och Västerås. Beträffande innehållet hänvisas till handlingarna.

Statskontoret kan icke heller i år tillstyrka inrättandet av de föreslagna tjänsterna.

Skolpsykologer och skolkuratorer. En inom skolöverstyrelsen pågående utredning om kuratorsverksamheten vid de högre skolorna väntas bli färdig under budgetårets lopp. För innevarande budgetår

har för kuratorer och kuratorspraktikanter beräknats ett belopp av 16 850 kronor. Sedan Kungl. Maj:t anvisat medel för utsträckning av verksamheten till ytterligare två läroverk, uppskattar överstyrelsen kostnaderna för desamma nästa budgetår till 23 500 kronor.

A n s l a g s b e r ä k n i n g. Enligt överstyrelsens beräkningar skulle medelsbehovet under icke-ordinarie-posten för nästa budgetår utgöra:

	Kronor
för avlöningar åt icke-ordinarie ämneslärare i teoretiska och praktiska läroämnen	10 415 000
för sexualundervisning	6 000
för examinationer efter läsårets slut	500
för institutionsarbeten	5 000
för lärares studiebesök vid andra läroanstalter	5 000
för avlöningar åt icke-ordinarie övningslärare	3 247 000
för frivillig undervisning i maskinskrivning	5 000
för avlöningar av e. o. värmeskötare och vaktmästare samt vikarier	525 900
för kuratorsverksamheten	23 500
	Summa kronor 14 232 900

Departementschefen.

O r d i n a r i e p o s t e n. I det föregående har jag föreslagit, att samrealskolorna i Arvika, Karlshamn, Katrineholm, Kiruna, Söderhamn och Åmål skola ombildas till högre allmänna läroverk. Rektorstjänsterna vid dessa läroanstalter, som för närvarande äro placerade i lönegraden Cb 9, böra nu hänföras till de högre allmänna läroverkens avlöningsgrupp I och alltså uppflyttas till lönegraden Cb 11. Därför böra vid vart och ett av läroverken två lektorstjänster inrättas.

Jag tillstyrker vidare, att 24 adjunktstjänster inrättas vid läroverk, som stå under upprättande eller omorganisation enligt tidigare fattade beslut, att en lektorstjänst inrättas för den pågående dubbleringen av gymnasiet vid högre allmänna läroverket i Enskede och att en vakantsatt lektorstjänst vid statens normalskola, där realgymnasium är under upprättande, må i vanlig ordning återbesättas.

Skolöverstyrelsen har föreslagit, att ytterligare 6 lektorstjänster och 175 adjunktstjänster skola inrättas till förbättrande av lektorsrepresentationen vid vissa läroverk eller avvägbringande av en gynnsammare proportion mellan ordinarie och icke-ordinarie ämneslärare. Denna fråga står emellertid i nära sammanhang med den planerade tjänsteförteckningsrevisionen för de allmänna läroverken. 1950 års lärarutredning har verkställt utredning dels angående förbättring av proportionen mellan ordinarie och icke-ordinarie ämneslärare, dels angående inrättande av en ny grupp ämneslärartjänster vid de allmänna läroverken, förslagsvis benämnda försteadjunktstjänster. Förhandlingar ha därefter förts i frågan mellan 1949 års tjänsteförteckningskommitté och vederbörande personalorganisationer men

hittills icke lett till resultat. Vid sådant förhållande synes frågan i sin helhet böra vila för att, när omständigheterna göra det möjligt, upptagas i ett större sammanhang.

Jag kan således för närvarande endast tillstyrka, att 13 lektors- och 24 adjunktstjänster inrättas vid de allmänna läroverken samt att en vakant-satt lektorstjänst må återbesättas. Det torde få ankomma på Kungl. Maj:t att efter förslag av skolöverstyrelsen besluta om placeringen av de nya tjänsterna.

Vid de sex nämnda samrealskolorna med kommunalt gymnasium finnas 5 ordinarie lärartjänster i teckning, 4 i musik och 6 i gymnastik med lek och idrott. Dessa böra nu uppflyttas från Ca 21 till Ca 23. En ny musiklärartjänst i Ca 23 bör dessutom beräknas för det blivande högre allmänna läroverket i Söderhamn. Därjämte bör en musicklärartjänst i Ca 21, som enligt skolöverstyrelsens beslut skall från och med den 1 juli 1952 överflyttas till samrealskolan i Kiruna, uppflyttas till Ca 23.

Skolöverstyrelsen hemställer om upprättande av 12 ordinarie lärartjänster i gymnastik med lek och idrott i lönegraden Ca 23, 16 dylika tjänster i lönegraden Ca 21 och 13 lärartjänster i manlig slöjd i någon av lönegraderna Ca 18 eller Ca 16, varvid i vissa fall fyllnadstjänstgöring vid annan skola anmälts vara disponibel. Tendensen i detta förslag synes mig riktig, då 1948 års riksdagsbeslut i övningslärarfrågan i stort sett innebär, att undervisning vid olika skolor och i olika ämnen i största möjliga utsträckning skall sammanföras till enhetliga tjänster. Vid den provorganisation, som utfördes under förarbetena, har också fyllnadstjänstgöring i talrika fall utnyttjats för konstruktion av ordinarie tjänster. I fråga om de gymnastiklärartjänster, som tänkts placerade vid högre allmänna läroverket i Sollefteå och samrealskolorna i Anderslöv, Emmaboda, Lidköping och Strömsnäsbruk, har jag dock icke kunnat komma förbi de betänkligheter statskontoret anfört. Jag kan visserligen i överensstämmelse med skolöverstyrelsens förslag tillstyrka upprättandet av 13 ordinarie lärartjänster i manlig slöjd men finner mig böra begränsa antalet nya gymnastiklärartjänster till 11 i lönegraden Ca 23 och 12 i lönegraden Ca 21.

I fråga om antalet ordinarie skolsköterskor och det på varje skolsköterska belöpande lärjungeantalet kan jag icke heller i år föreslå någon ändring. Däremot har jag intet att erinra mot att skolsköterskan vid statens normalskola övertager vissa kuratorsuppgifter och i samband därmed helt reserveras för tjänstgöring vid detta läroverk.

Slutligen tillstyrker jag upprättandet av en ordinarie vaktmästartjänst i Ca 10 för samrealskolan i Svalöv och en dylik tjänst i Ca 9 vid samrealskolan i Mellerud. I fråga om överflyttning på dessa tjänster av redan anställd personal och åtföljande övergångsordningar i lönehänseende torde sedan 1939 tillämpad praxis kunna följas. Det bör därvid ankomma på Kungl. Maj:t att besluta i varje särskilt fall.

I personalförteckningen för de allmänna läroverken böra de ändringar vidtagas, som föranledas av vad jag i det föregående anfört eller av beslut före förteckningens fastställande om ombildning av adjunktstjänst till ämneslärarinnetjänst eller av ämneslärarinnetjänst till adjunktstjänst.

Med utgångspunkt i skolöverstyrelsens uppskattning av ordinarietjänsten beräknar jag medelsbehovet under denna post till 43 700 000 kronor.

Arvodestjänsten. Delposterna till arvoden åt kvinnliga sakkunniga och tillsynslärare, till arvode åt en biträdande föreståndarinna och till personlig lönefyllnad åt vissa rektorer torde i enlighet med överstyrelsens förslag böra uppföras med respektive 500, 17 000, 1 200 och 500 kronor.

Jag är också ense med skolöverstyrelsen om att en höjning av skolläkarnas arvoden är påkallad. Såsom framgår av bil. 10 till statsverkspropositionen, punkt 191, har jag beträffande skolläkarna vid högre kommunala skolor ansett mig böra fasthålla vid det nuvarande systemet av fasta och rörliga arvoden med ändring allenast av beloppen. Det fasta arvodet skulle vid skolor, där antalet under höstterminen närvarande lärjungar uppgår till högst 400, höjas från 400 till 500 kronor och det rörliga arvodet från 1 krona 75 öre till 2 kronor 20 öre per lärjunge samt det rörliga arvodet vid större skolor från 2 kronor 75 öre till 3 kronor 45 öre per lärjunge.

Jag föreslår samma belopp även för allmänna läroverk utan gymnasium och för de högre allmänna läroverk, som ha mer än 500 lärjungar. Vid högre allmänna läroverk med högst 500 lärjungar bör det fasta arvodet — nu 500 kronor — höjas till 625 kronor, medan det rörliga arvodet liksom vid motsvarande kommunala skolor bör höjas från 1 krona 75 öre till 2 kronor 20 öre per lärjunge. Medelsbehovet för skolläkararvodena kan under dessa förutsättningar uppskattas till 336 000 kronor.

De deltidsanställda skolskötterskornas arvoden ha, såsom jag i det föregående nämnt, detta år reglerats enligt av riksdagen vid fjolårets höstsession godkända grunder. Tages hänsyn jämväl till den pågående ökningen av läroverkens elevnumerär, torde ett belopp av 194 000 kronor böra beräknas för detta ändamål. Delposten till arvoden åt skolläkare m. m. bör således beräknas till förslagsvis $336\ 000 + 194\ 000 = 530\ 000$ kronor.

På grund av den pågående utvidgningen av läroverksorganisationen böra delposterna för arvoden åt bibliotekarier, arvoden åt sekreterare m. m. och särskilda arvoden vid läroverk med lärarkurs förhöjas med respektive 7 000, 15 400 och 4 500 kronor. Dessutom bör i enlighet med skolöverstyrelsens förslag under den sistnämnda posten beräknas ett belopp av 2 000 kronor avsett för resekostnads- och traktamentsersättningar åt föreläsare vid förberedande lärarkurs. Det torde få ankomma på Kungl. Maj:t att framdeles taga ställning till frågan om höjning av arvodena till bibliotekarier. Jag ifrågasätter emellertid icke nu av denna anledning någon höjning av delposten till arvoden åt bibliotekarier.

Även i övrigt böra nuvarande arvoden läggas till grund för anslagsberäkningen i avvaktan på den mera omfattande prövning av hithörande frågor, som kan komma att företagas i samband med den blivande tjänsteförteckningsrevisionen.

Delposten för arvoden åt bibliotekarier bör sålunda nu beräknas till $140\ 000 + 7\ 000 = 147\ 000$ kronor, delposten för arvoden åt sekreterare m. m. till $268\ 600 + 15\ 400 = 284\ 000$ kronor och delposten för särskilda arvoden vid läroverk med lärarkurs till $282\ 000 + 4\ 500 + 2\ 000 = 288\ 500$ kronor. Sistnämnda delpost är betecknad förslagsvis. Skolöverstyrelsen föreslår, att jämväl sekreterareposten måtte erhålla denna karaktär, då de till sekreterarna utgående arvodena äro beroende av lärjungeantalet vid respektive läroverk. Häremot har jag intet att erinra.

Posten Särskilda arvoden vid statens aftonskola föreslås av skolöverstyrelsen höjd med 200 kronor för att möjliggöra utvidgning av undervisningen i instrumentalmusik. Med hänsyn till den ståndpunkt, jag i det följande kommer att intaga till omfattningen av denna undervisning i övrigt vid de allmänna läroverken, synes anslagshöjningen kunna begränsas till 100 kronor. Delposten stiger därmed till $7\ 700 + 100 = 7\ 800$.

Hela arvodesposten bör alltså uppföras med $500 + 17\ 000 + 530\ 000 + 147\ 000 + 284\ 000 + 288\ 500 + 7\ 800 + 1\ 200 + 500 = 1\ 276\ 500$ kronor, innebärande en höjning med 162 500 kronor.

Icke-ordinarieposten. Skolöverstyrelsen beräknar för instundande budgetår en ökning av lärarbehovet i teoretiska och praktiska läroämnen högst motsvarande 156 heltidstjänster; samtidigt skulle 220 ordinarie tjänster upprättas och en vakantsatt lektorstjänst återbesättas.

Då jag för närvarande endast kunnat tillstyrka upprättande av 37 nya ordinarie ämneslärartjänster jämte återbesättandet av den nyss nämnda lektorstjänsten samt förutsatt att endast sex kommunala gymnasier skola förstatligas mot av överstyrelsen föreslagna sju, kommer ökningen av lärarbehovet icke i sin helhet att täckas av upprättade ordinarie tjänster. Lärarpersonalen utanför personalförteckningen, som nu omfattar 590 ämneslärare och 3 övningsskollärare, skulle följaktligen nästa läsår utom de 3 övningsskollärarna omfatta högst 706 ämneslärare eller motsvarande timlärare. Härtill skulle enligt överstyrelsens uppskattning komma omkring 600 vikarier.

Överstyrelsen föreslår, att antalet extra ordinarie adjunktstjänster i Ce 24 liksom för innevarande budgetår bestämmas till 531, sammanlagt vid de allmänna läroverken och försvarets läroverk, och att antalet extra ordinarie ämneslärartjänster likaledes hålles oförändrat vid nuvarande 75. Jag är icke beredd att nu taga ställning till denna fråga. Det bör liksom hittills få ankomma på Kungl. Maj:t att bestämma högsta antalet adjunktstjänster i Ce 24 och antalet e. o. ämneslärarinnor.

För sexualundervisning på olika stadier torde ett oförändrat belopp av

6 000 kronor böra beräknas. Vidare böra såsom för innevarande budgetår 500 kronor beräknas för examinationer efter läsårets slut och 5 000 kronor för institutionsarbeten. Däremot torde medel allttjämt icke böra anvisas för lärares studiebesök vid andra läroverk.

Vid bifall till vad jag sålunda anfört bör för icke-ordinarie ämneslärares undervisning beräknas 12 236 000 kronor, inklusive de för sexualundervisning, institutionsarbeten m. m. avsedda beloppen.

Genom den för två år sedan utfärdade reducerade timplanen för realskolan minskades undervisningens omfattning i läroämnena, medan övningsämnena erhöles ökat utrymme. Instundande läsår föres den nya timplanen upp i realskolans näst högsta klass, vilket medför en icke obetydlig utvidgning av undervisningen i ämnena manlig slöjd samt hemkunskap och hushållsgöromål. Vid förarbetena för den nya timplanen tänkte sig skolöverstyrelsen dessutom en förbättring av instrumentalmusikens ställning vid läroverken; en veckotimme instrumentalmusik borde finnas att tillgå för varje femtiotal lärjungar. Överstyrelsen har i anslutning härtill nu hemställt, att medel måtte anvisas för ytterligare 375 veckotimmar instrumentalmusik. Ett så snabbt genomförande av upprustningsprogrammet i denna del är dock näppeligen nödvändigt. En begränsning till 100 veckotimmar i anslutning till statskontorets förslag synes mig rätt naturlig i nuvarande läge. Jag följer statskontoret också i fråga om den föreslagna frivilliga undervisningen i gymnastik. Däremot bör skolöverstyrelsen få bemyndigande att anordna frivillig undervisning i maskinskrivning i begränsad omfattning: jag beräknar för ändamålet 5 000 kronor. I övrigt har jag intet att erinra mot överstyrelsens förslag beträffande undervisningen i övningsämnena.

Överstyrelsens kostnads-kalkyl är i fråga om övningsämnena även detta år mycket approximativ. Den bör jämkas uppåt med hänsyn till att en begärd ordinarie gymnastiklärartjänst i Ca 23 och fyra dylika i Ca 21 icke beviljats men å andra sidan sänkas med de belopp, som under denna delpost avsetts för 275 veckotimmars undervisning i instrumentalmusik och 150 veckotimmars undervisning i frivillig gymnastik. En överslagskalkyl ger vid handen, att det av överstyrelsen beräknade beloppet för undervisning i övningsämnena på grund härav bör justeras till omkring 3 226 000 kronor.

Av de begärda e. o. värmeskötar- och vaktmästartjänsterna kan jag endast förorda den av statskontoret tillstyrkta värmeskötartjänsten i Ce 11. För avlöning åt icke-ordinarie värmeskötare och vaktmästare bör på grund härav under förevarande delpost beräknas ett belopp av 496 000 kronor.

För avlöning åt skolkuratorer, skolpsykologer och praktikanter vid läroverk, där försök med kuratorsverksamhet nu pågå, beräknar jag med skolöverstyrelsen ett belopp av 23 500 kronor. I avvaktan på resultaten av den utredning rörande kuratorsverksamheten vid de högre skolorna, som pågår inom skolöverstyrelsen, böra i övrigt frågor om anslag för hithörande ändamål som hittills bedömas från fall till fall.

Icke-ordinarieposten, som av överstyrelsen beräknats till 14 232 900 kronor, bör på av mig anförda skäl höjas till 12 236 000 + 3 226 000 + 496 000 + 23 500 = 15 981 500 kronor eller i runt tal 16 000 000 kronor. Kostnadsökningen instundande budgetår skulle således uppgå till omkring 1 100 000 kronor.

Rörligt tillägg. Särskilda uppbördsmedel. Posten för rörligt tillägg torde i överensstämmelse med skolöverstyrelsens förslag bära uppskattas till 19 000 000 kronor eller för avrundning av anslagets slutsumma till 19 023 500 kronor. De särskilda uppbördsmedlen kunna upptagas till ett oförändrat belopp av 1 000 000 kronor.

Avlöningsanslaget i sin helhet bör vid bifall till vad jag i det föregående föreslagit för nästa budgetår uppföras med 79 000 000 kronor, innebärande en anslagsökning av 14 286 000 kronor.

IV. Hemställan.

Under återopande av vad jag i det föregående anfört hemställer jag, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen att

1. besluta, att samrealskolorna i Arvika, Karlshamn, Katrineholm, Kiruna, Söderhamn och Åmål från och med budgetåret 1952/53 eller den senare tidpunkt, Kungl. Maj:t bestämmer, skola ombildas till högre allmänna läroverk med treårigt latin- och realgymnasium, skolande utbildningen tillgå sålunda, att första ringen vid utbildningen omedelbart upprättas och sedan ytterligare en ring per år av vardera gymnasielinjen, till dess gymnasiet är i sin helhet färdigbildat på båda linjerna; allt under villkor att vederbörande kommuner åtaga sig att tillhandahålla för respektive högre allmänna läroverk erforderliga undervisningslokaler jämte inredning och möbelutrustning, bostad åt rektor eller motsvarande kontant ersättning samt bostad åt erforderlig vaktmästarpersonal;

2. bemyndiga Kungl. Maj:t att, med tillämpning tills vidare från och med budgetåret 1952/53, vidtaga de ändringar i personalförteckningen för de allmänna läroverken, vilka föranledas av vad jag i det föregående förordat;

3. bemyndiga Kungl. Maj:t eller, efter Kungl. Maj:ts bemyndigande, skolöverstyrelsen att — utan hinder av fastställd personalförteckning — tills vidare under budgetåret 1952/53, då för realskolestadiet avsedd ordinarie ämneslärartjänst vid allmänt läroverk skall tillsättas, besluta, huruvida tjänsten skall kungöras ledig såsom adjunktstjänst eller ämneslärarinnetjänst;

4. godkänna följande avlöningsstat för de allmänna läroverken, att tillämpas tills vidare från och med budgetåret 1952/53:

Avlöningsstat.

Utgifter:

1. Avlöningar till ordinarie tjänstemän, förslagsvis	43 700 000	
2. Arvoden och särskilda ersättningar, bestämda av Kungl. Maj:t:		
a) Arvoden åt kvinnliga sakkunniga	500	
b) Arvoden åt tillsynslärare	17 000	
c) Arvoden åt skolläkare m. m., förslagsvis	530 000	
d) Arvoden åt bibliotekarier	147 000	
e) Arvoden åt sekreterare m. m., förslagsvis	284 000	
f) Särskilda arvoden vid läroverk med lärarkurs, förslagsvis	288 500	
g) Särskilda arvoden vid statens aftonskola	7 800	
h) Arvode åt biträdande föreståndarinna	1 200	
i) Personlig lönefyllnad åt vissa rektorer	500	1 276 500
3. Avlöningar till övrig icke-ordinarie personal, förslagsvis	16 000 000	
4. Rörligt tillägg, förslagsvis	19 023 500	
		<u>Summa kronor 80 000 000</u>

Särskilda uppbördsmedel:

1. Bidrag från Stockholms stad	15 000	
2. Av kommuner och lärare erlagda hyror	274 000	
3. Avkastning av donationer från kronan m. m.	37 600	
4. Av vaktmästare erlagda hyror samt ersättning för bränsle och lyse	120 000	
5. Bidrag ur läroverks ljus- och vedkassor till vaktmästarpersonalens avlöning	553 400	1 000 000

Nettoutgift kronor 79 000 000

5. till Allmänna läroverken: Avlöningar för budgetåret 1952/53 anvisa ett förslagsanslag av 79 000 000 kronor.

2. Arvoden åt deltagare i praktiska lärarkurser m. m.

Efter den i fjol beslutade omläggningen av provårsinstitutionen uppfördes under rubriken Arvoden åt deltagare i praktiska lärarkurser m. m. ett förslagsanslag av 790 000 kronor. Anslagsberäkningen för innevarande budgetår baserades på förutsättningen, att enterminkandidat skulle erhålla ett arvode av 3 200 kronor och tvåterminkandidat ett arvode av 2 600 kronor vardera terminen. Därjämte skulle ur anslaget utgå vissa reseersättningar och traktamenten till deltagarna i de förberedande lärarkurserna ävensom expensmedel för samma kurser.

Genom beslut den 29 juni 1951 fastställdes plan för anslagets disposition. Samtidigt föreskrevs, att arvodet för enterminkandidat skulle höjas till 3 810 kronor och för tvåterminkandidat till 3 090 kronor vardera terminen.

Skolöverstyrelsen föreslår, att anslaget för nästa budgetår beräknas på följande sätt:

	Belopp kronor	
	1951/52	1952/53
1. Arvoden för deltagare i praktiska lärarkurser, <i>förslagsvis</i>	765 000	915 660
2. Resekostnads- och traktamentsersättningar åt deltagare i förberedande lärarkurser, <i>förslagsvis</i>	21 600	20 900
3. Expenser vid förberedande lärarkurser	3 400	4 800
Summa kronor	790 000	941 360

Höjningen av den första delposten är en konsekvens av Kungl. Maj:ts beslut den 29 juni 1951. Att andra delposten kunnat sänkas — trots höjda biljettpriser vid resor — beror på att traktamentskostnaderna visat sig något lägre än föregående år kunde beräknas. Den ifrågasatta höjningen av den tredje delposten motiveras dels med den allmänna prisstegringen, dels med utgifter för lokalhyra i några fall.

Departementschefen. 1949 års tjänsteförteckningskommitté har nyligen utrett möjligheten att konstruera en reglerad befordringsgång för icke-ordinarie lärare, vari den praktiska lärarutbildningen skulle inkomponeras som fullt avlönad tjänstgöring. Frågan synes böra prövas i samband med den planerade tjänsteförteckningsrevisionen för de högre skolorna. Till dess detta kan ske, bör anslaget beräknas på grundval av nu utgående arvoden. Mot skolöverstyrelsens anslagskalkyler, som äro baserade på denna förutsättning, har jag intet att erinra.

Delposten för resekostnads- och traktamentsersättningar för deltagare i de förberedande kurserna kan ävenledes beräknas i överensstämmelse

med skolöverstyrelsens förslag. Däremot synes expensposten böra begränsas till 4 000 kronor.

Förhöjningen av anslaget torde böra avrundas till 150 000 kronor. Jag hemställer således, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till *Arvoden åt deltagare i praktiska lärarkurser m. m.* för budgetåret 1952/53 anvisa ett förslagsanslag av 940 000 kronor.

3. Kommunala läroverk: Understöd åt vissa kommunala gymnasier m. m.

Anslaget är nu uppfört med 595 000 kronor. Huvuddelen av det nuvarande anslaget eller 555 000 kronor är avsedd för den grupp av läroanstalter, som rubriken anger, och har fördelats enligt grunder, för vilka jag tidigare i dag redogjort. Återstoden av anslaget avser statsbidrag för realskollinjen vid kommunala flickskolan i Karlstad med 20 000 kronor samt för realskollinjerna vid kommunala flickskolorna i Linköping och Uppsala med i vartdera fallet 10 000 kronor.

De i flickskolorna inbyggda realskollinjerna äro av två slag. De tre nyss nämnda linjerna äro liksom en vid kommunala flickskolan i Västerås inrättad linje treåriga: de äro anknutna till flickskolans klass 2⁷ (respektive 1⁶) och föra fram till realexamen det tredje året. Vid kommunala flickskolorna i Borås och Jönköping finnes åter som en temporär anordning avdelningar av första klassen av femårig realskola, vilka ersätta var sin avdelning av första klassen av flickskolans sjuåriga kurs; för dessa avdelningar utgår statsbidrag ur förslagsanslaget till Kommunala läroverk: Bidrag till kommunala flickskolor. Jag vill erinra om att statsutskottet vid 1951 års riksdag (utl. 8 s. 92) ansett, att frågan om parallellinjes vid kommunal flickskola förändring till realskollinje lämpligen bör prövas av Kungl. Maj:t från fall till fall.

Ansökningar föreligga nu om höjt anslag för de till flickskolorna i Uppsala och Linköping anslutna realskollinjerna. Vidare anhåller *styrelsen för kommunala flickskolan i Västerås*, att jämväl den därstädes drivna realskollinjen skall komma i åtnjutande av statsanslag.

Lärjungeantalet i här ifrågavarande linjer är innevarande läsår

i Karlstad	81,	varav	32	i startklassen,
i Linköping	142,	»	59	i »
i Uppsala	125,	»	64	i »
i Västerås	67,	»	35	i »

Skolöverstyrelsen föreslår, att realskollinjerna i Linköping, Uppsala och Västerås tilldelas statsbidrag med samma belopp som motsvarande linje vid kommunala flickskolan i Karlstad eller 20 000 kronor.

Statskontoret tillstyrker ett bidrag av 20 000 kronor vardera för de vid flickskolorna i Karlstad, Linköping och Uppsala drivna realskolorna. Däremot ställer ämbetsverket sig avvisande till den av flickskolestyrelsen i Västerås gjorda framställningen, då i Västerås realskolan vid det högre allmänna läroverket står öppen även för flickor, medan de högre allmänna läroverken i de tre andra städerna endast mottaga gossar på realskolstadiet.

Västerås stads drätselkammare bemöter statskontorets invändning:

Realskolan vid högre allmänna läroverket i Västerås är visserligen öppen jämväl för flickor, men dess kapacitet är otillräcklig, bland annat på grund av lokalsvårigheter. Alltsedan hösten 1947 har gemensam intagning tillämpats för läroverket och flickskolan, vilket möjliggjorts genom att Kungl. Maj:t medgivit, att intagningsnämnden »må hänvisa till klass 1⁵ vid högre allmänna läroverket inträdesberättigad kvinnlig sökande till klass 1⁷ vid nämnda kommunala flickskola i den mån lokalförhållandena vid ifrågavarande skolor göra en sådan anordning lämplig och möjlig». De sista åren har i läroverkets femåriga realskola intagits endast en flickavdelning mot fyra gossavdelningar. Höstterminen 1951 intogs till och med endast en halv klassavdelning flickor mot fyra och en halv avdelningar gossar. Vid kommunala flickskolan intogos fyra avdelningar flickor. »Som synes har utvecklingen gått i den riktningen att vid högre allmänna läroverket intagas praktiskt taget endast gossar under det så gott som samtliga flickor hänvisas till kommunala flickskolans klass 1⁷», konstaterar drätselkammaren.

Departementschefen. I annat sammanhang har jag redan föreslagit, att statsunderstödet till kommunala gymnasier skall uppräknas till 720 000 kronor.

Realskollinjerna vid flickskolorna i Linköping och Uppsala ha numera vunnit så stor anslutning, att understödet skäligen bör höjas till 20 000 kronor eller samma belopp, som utgår för motsvarande linje i Karlstad. Däremot kan jag för närvarande icke tillstyrka bidrag till linjen i Västerås. Jag beräknar således för instundande budgetår ett sammanlagt bidragsbelopp av 60 000 kronor för i kommunala flickskolor inbyggda treåriga realskollinjer.

Anslaget i sin helhet bör således uppföras med 780 000 kronor, vilket i jämförelse med årets anslag innebär en ökning med 185 000 kronor. Jag hemställer, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till *Kommunala läroverk: Understöd åt vissa kommunala gymnasier m. m.* för budgetåret 1952/53 anvisa ett anslag av 780 000 kronor.

4. Förslagsanslaget till Folkskoleseminarierna: Avlöningar.

	Anslag	Nettoutgift
1950/51	9 345 000	10 354 411
1951/52 (statsliggaren s. 627)	9 518 000	
1952/53 (förslag)	11 400 000	

Skolöverstyrelsen hemställer om höjning av anslaget för nästa budgetår med 2 302 000 kronor till 11 820 000 kronor.

Seminarieorganisationen.

Folkskoleseminarieorganisationen omfattar för närvarande 19 seminarier, av vilka 9 äro provisoriska. Hösten 1951 ha i seminariernas första klass intagits 51 klassavdelningar, varav 27 på den 4-åriga linjen med högst 30 elever i varje avdelning och 24 på studentlinjen med högst 28 elever i varje avdelning; sammanlagt har alltså kunnat intagas högst 1 482 elever.

Skolöverstyrelsen framlägger i sina anslagsäskanden resultatet av inom överstyrelsen sommaren 1951 gjorda nya beräkningar rörande examinationsbehovet vid folkskoleseminarierna under ett antal år framåt. Beräkningarna äro gjorda under förutsättningen, att folkskollärarnas verksamhetsområde förblir oförändrat.

Av efterföljande sammanställning framgår hur det beräknade examinationsbehovet kan tillgodoses inom ramen för nuvarande seminarieorganisation:

Läsår	Examinationsbehov	Examination	Överskott respektive brist per år	Summa överskott eller brist
1950/51				— 600
51/52	1 075	1 505	+ 430	— 170
52/53	1 785	1 540	— 245	— 415
53/54	1 460	1 500	+ 40	— 375
54/55	1 472	1 520	+ 48	— 327
55/56	1 245	1 560	+ 315	— 12
56/57	1 071			
57/58	731			
58/59	377			
59/60	387			
60/61	389			
61/62	384			

} examinationen minskas

Överstyrelsen föreslår, att år 1952 vid folkskoleseminarierna intagas på den 4-åriga linjen 26 avdelningar med högst 30 elever per avdelning och på studentlinjen om möjligt 24, i varje fall lägst 23, avdelningar, med högst 32 elever per avdelning.

Till stöd för sitt förslag anför överstyrelsen i huvudsak följande.

Den 5 oktober 1950 tjänstgjorde på folkskollärartjänster 744 lärare, vilka saknade formell kompetens, varjämte i 2 fall vikarie ej kunnat anskaffas. Överstyrelsen har icke några uppgifter om hur många av dessa 744 lärare som hade mycket kortvarig och tillfällig tjänstgöring. Folkskollära-
lärarbristen under läsåret 1950/51 torde dock med försiktig beräkning böra uppskattas till 600.

Antalet läraravdelningar i folkskolan under läsåret 1950/51 reglerades genom anvisningarna i kungörelsen 1950:137 angående provisoriska åtgärder med anledning av lokal- och lärarbristen vid folkskolan, och dessa anvisningar skola tillämpas även under läsåret 1951/52. Enligt föreskrifterna i nämnda kungörelse skall överstyrelsen inkomma med förslag rörande tillämpningen av kungörelsens anvisningar under vart och ett av därpå följande läsår. Överstyrelsen kommer senare att avge förslag rörande läsåret 1952/53 men har funnit det nödvändigt att i detta sammanhang beräkna lärarbehovet och därav följande examinationsbehov med hänsyn till anvisningarna även i kungörelsen 1950:137. Vid tillämpning av denna kungörelse under samtliga i tabellen upptagna läsår skulle summan överskott eller brist för läsåren 1952/55 bli respektive — 36, + 51 och + 119 samt examinationen kunna minskas redan från och med läsåret 1955/56.

Överstyrelsen har i åtskilliga sammanhang framhållit den osäkerhet, som måste vidlåda alla beräkningar rörande det framtida lärarbehovet. I vilken utsträckning folkskollärarna komma att tas i anspråk inom folkskolans högstadium och i läroverken, är sålunda icke möjligt att förutse. Höstterminen 1950 hade 186 folkskollärare utan akademisk examen full tjänstgöring vid högre skolor. Genom det av 1951 års riksdag fattade beslutet om pensionsperiod i stället för fixerad pensionsålder har ytterligare ett osäkerhetsmoment tillkommit. Huruvida lärarna mera allmänt komma att kvarstå till pensionsperiodens övre gräns, kan icke nu förutses. Överstyrelsen har emellertid för avsikt att genom undersökningar under innevarande budgetår om möjligt söka erhålla utgångspunkter för ett bedömande av detta spörsmål. Vid sina överväganden rörande den lämpliga avvägningen av elevintagningen 1952 vid folkskoleseminarierna har överstyrelsen givetvis måst utgå från nu föreliggande förhållanden rörande skolorganisationen.

De elever, som intagas på studentlinje 1952, utexamineras 1954. Maximalt kan år 1952 på nämnda linje intagas 24 avdelningar med 32 elever per avdelning. Det kan dock hända, att icke mer än 23 avdelningar kunna placeras vid seminarierna. Examinationen 1954 blir, vid maximal intagning, alltså på studentlinje ($24 \times 32 =$) 768 och samtidigt på 4-årig linje ($26 \times 30 =$) 780 eller sammanlagt ($768 + 780 =$) 1 548, av vilka dock, på grund av avgång under seminarietiden m. m., icke flera än 1 520 torde bli disponibla för tjänstgöring under läsåret 1954/55. Såsom framgår av tabellen kvarstår med nämnda examination en avsevärd lärarbrist. Även med tillämpning av kungörelsen 1950:137 under samtliga i tabellen avsedda läsår synes angivna intagning 1952 på studentlinje vara lämplig.

De elever, som 1952 intagas på 4-årig linje, utexamineras 1956 och bli

disponibla för tjänstgöring läsåret 1956/57. Högst 26 avdelningar kunna intagas på 4-årig linje 1952. Examinationsbehovet för läsåret 1956/57 är så stort, att en intagning av 30 elever per avdelning synes vara behövlig. Examinationen 1956 blir då på 4-årig linje ($26 \times 30 =$) 780 elever. Den totala examinationen 1956 kan regleras genom erforderlig intagning på studentlinjen 1954, då också lärarbehovet läsåret 1956/57 torde kunna överblickas säkrare än för närvarande.

Avlöningar till ordinarie tjänstemän.

Denna anslagspost är nu uppförd med 3 965 000 kronor. *Överstyrelsen* beräknar för nästa budgetår en ökning med 743 000 kronor. Højningen be-
tingas i huvudsak av följande av *överstyrelsen* framlagda förslag:

- 1) inrättande av fyra nya ordinarie lektorstjänster [seminarierna i Jönköping, Linköping (kvinnligt), Stockholm (manligt) och Växjö],
- 2) förändring av 27 extra ordinarie övningslärartjänster vid provisoriska seminarier till ordinarie (8 i teckning, 6 i musik, 5 i gymnastik med lek och idrott, 4 i manlig slöjd och 4 i kvinnlig slöjd),
- 3) förändring av två extra ordinarie övningskollärartjänster vid seminariet i Kristianstad till ordinarie,
- 4) uppflyttning av de ordinarie lärartjänsterna i trädgårdsskötsel från Ca 21 till Ca 23,
- 5) förändring av tre vaktmästartjänster i Cf (Cg) 8 till ordinarie, varav två till vaktmästar- eller eventuellt värmeskötartjänster i Ca 11 (seminariet för kvinnliga elever i Göteborg och seminariet för manliga elever i Stockholm) samt en till vaktmästartjänst i Ca 10 (seminariet i Kristianstad),
- 6) ökning av anslagsposten med 380 000 kronor på grund av löneklass-
uppflyttningar, uppflyttningen av Karlstad i högre ortsgupp, tillsättning av vakanta tjänster m. m.

Till stöd för förslaget under 5) anför *överstyrelsen* bland annat, att de avsedda seminarierna i Göteborg och Stockholm under innevarande budgetår inflytta i nya lokaler.

Arvoden och särskilda ersättningar, bestämda av Kungl. Maj:t.

Överstyrelsen föreslår höjning av anslagsposten, nu 217 800 kronor, med 289 200 kronor.

Delposten till arvoden åt seminarieläkare m. m., nu uppförd med 65 500 kronor, beräknas av *överstyrelsen* vid tillämpning av oförändrade arvodesgrunder till 70 000 kronor. *Överstyrelsen* hemställer emellertid, att seminarieläkarnas fasta arvoden höjas från 500 till 700 kronor samt det rörliga arvodet per seminarieelev från 5 till 7 kronor och det rörliga arvodet per övningskolelev från 2 kronor 50 öre till 3 kronor 50 öre. Samtidigt hemställer *överstyrelsen*, att seminariesköterskornas fasta arvode höjes från 100 kronor för heltidstjänstgöringen i början av höstterminen

till 135 kronor och att timarvodet för tjänstgöring i övrigt höjes från 3 kronor 75 öre till 5 kronor 50 öre. Med tillämpning av dessa beräkningsgrunder kan medelsbehovet beräknas till sammanlagt 88 000 kronor. Vidare föreslår överstyrelsen, att för de båda folkskoleseminarierna och småskoleseminariet i Stockholm inrättas en gemensam heltidstjänst som skol-sköterska i Ce 12, vilket skulle medföra en kostnadsökning av cirka 5 000 kronor. Seminarierna ha nu samma deltidanställda sköterska.

Delposten till arvoden åt seminariebibliotekarier är nu uppförd med 33 600 kronor. Med hänsyn till den allmänna kostnadsstegringen anser överstyrelsen arvodena böra höjas med i princip 18,75 procent eller med sammanlagt 6 000 kronor. Emellertid föreslår överstyrelsen omreglering av arvodena på grundval av förslag av 1945 års seminariesakkunniga, därvid ökningen skulle stiga till 21 400 kronor.

Ur delposten till arvoden åt biträden på rektorsexpeditionerna, vilken nu är uppförd med 20 900 kronor, utgår ett arvode av 1 100 kronor vid varje seminarium. Överstyrelsen föreslår, att arbetet på rektorsexpeditionerna från och med nästa budgetår organiseras i anslutning till det av särskilda sakkunniga den 20 december 1947 avgivna förslaget angående organisationen av arbetet på rektorsexpeditionerna vid de allmänna läroverken m. fl. läroanstalter samt överstyrelsens däröver avgivna utlåtande med vissa jämkningar. Vid ett genomförande av förslaget med dessa jämkningar beräknas medelsbehovet under denna delpost till 220 000 kronor. Samtidigt kan emellertid en minskning ske av icke-ordinarieposten med de nuvarande kostnaderna för avlöning åt kvinnliga biträden m. m., vilka sammanlagt uppskattas till 127 000 kronor. Enligt överstyrelsens mening bör förevarande delpost, vare sig de nya beräkningsgrunderna genomföras eller ej, benämnas Arvoden åt sekreterare m. m. Skulle omorganisationen ej genomföras, finner överstyrelsen en uppräknig av nu utgående arvoden med 18,75 procent ofrånkomlig. Delposten bör då uppföras med 24 700 kronor och arvode utgå med 1 300 kronor vid varje seminarium. Under icke-ordinarieposten bör beloppet till renskrivningsarbete vid de fyra seminarierna med lärarkurs höjas från 3 200 till 3 800 kronor och beloppet till förstärkning av biträdeshjälpen höjas från 36 000 till 45 000 kronor.

Beträffande de särskilda arvodena vid provårsseminarierna framför överstyrelsen ånyo förslag om förbättring av dessa arvoden, innebärande dels höjning av arvodet till provårsföreståndare från 1 200 kronor till 2 004 kronor, dels höjning av arvodet till ordinarie och extra ordinarie ämnes- och övningskollärare vid provårsseminarium från 360 till 720 kronor, dels ock höjning av ersättningarna till handledare från 300 till 450 kronor för enterminkandidat och från 180 till 300 kronor per termin för tvåterminkandidat. Medelsbehovet under förevarande delpost, som av överstyrelsen med tillämpning av nuvarande grunder beräknas till

oförändrat belopp, 54 000 kronor, skulle vid genomförande av ifrågavarande förslag ökas till 100 000 kronor.

Delposten till tilläggsarvoden åt lärare vid kurser för utbildande av kyrkomusiker är nu uppförd med 31 700 kronor, och ersättning utgår för högst 96 veckotimmar. På grund av timarvodenas ökning beräknar överstyrelsen en automatisk ökning av medelsbehovet med omkring 6 100 kronor. För budgetåret 1952/53 tillstyrker överstyrelsen emellertid 103 veckotimmar för ändamålet och beräknar medelsbehovet till 40 800 kronor.

Delposten till arvoden vid kurser för utbildande av hjälpklasslärare är nu uppförd med 12 100 kronor. Överstyrelsen anför, att, därest det föreslagna specialpedagogiska seminariet för utbildning av bland annat hjälpklasslärare upprättas från och med budgetåret 1952/53, delposten kan utgå. Om specialpedagogiska seminariet ej kommer till stånd, anser överstyrelsen det ofrånkomligt, att delposten uppföres med högre belopp. Överstyrelsen föreslår därför, att arvodet till föreståndaren (eller bestyrelsen) vid kursen i Stockholm höjes med 900 kronor till 1 500 kronor och till föreståndaren vid kursen i Göteborg med 200 kronor till 500 kronor samt att arvoden till lärare och handledare vid kurserna höjas med sammanlagt 4 000 kronor. Sistnämnda arvoden böra utgå med belopp enligt de grunder, som överstyrelsen föreslagit beträffande praktisk lärarkurs vid läroverken. Därest delposten fortfarande skall kvarstå, bör den sålunda uppföras med sammanlagt 17 200 kronor.

Avlöningar till övrig icke-ordinarie personal.

Denna anslagspost är för närvarande uppförd med 4 480 000 kronor och föreslås av *överstyrelsen* för nästa budgetår bli minskad med 187 000 kronor. Överstyrelsen föreslår i huvudsak följande:

1) minskning av anslagsposten vid föreslagen ordinariesättning av vissa icke-ordinarie tjänster och vid föreslagen omorganisation av arbetet på rektorsexpeditionerna,

2) inrättande av tre nya övningsskollärartjänster i Ce 22 vid seminariet för manliga elever i Stockholm, vilka tjänster dock beräknas bli utbytta mot arvoden à 950 kronor,

3) uppflyttning av extra ordinarie lärartjänster i trädgårdsskötsel från Ce 20 till Ce 21 och inrättande vid seminariet i Härnösand av en ny sådan tjänst,

4) ökning med 13 000 kronor av anslagsmedlen till förläggande av vissa lektionsövningar, särskilt de s. k. serieövningarna, till klassavdelningar vid folkskolorna på seminarieorterna (nu 66 000 kronor) för att maximiarvodet per lärare och läsår skall kunna höjas från 800 till 950 kronor med hänsyn till den allmänna kostnadsstegringen,

5) ökning av anslagsmedlen, nu 54 000 kronor, till seminarieelevernas studiebesök vid andra skolor, särskilt B 2- och B 3-skolor, med 11 000 kro-

nor för att maximiarvodet även i detta fall skall kunna höjas från 800 till 950 kronor,

6) höjning jämväl av handledaravodet för lärare vid folkskola från högst 800 till högst 950 kronor, innebärande en kostnadsökning av 5 500 kronor,

7) anordnande av försök med aspiranttjänstgöring i folkskola för vissa elever vid seminariet för manliga elever i Stockholm,

8) anordnande av läxhjälp för elever i övningskolan vid seminariet för kvinnliga elever i Stockholm,

9) medgivande att särskild simundervisning må anordnas vid seminarierna under ytterligare sammanlagt 30 veckotimmar (kostnad omkring 12 000 kronor),

10) provisorisk omläggning av utbildningen vid folkskoleseminarierna i anslutning till förslag den 19 maj och 17 juni 1948 av 1946 års skolkommision (kostnad för nästa läsår cirka 200 000 kronor).

Beträffande förslaget under 2) anför överstyrelsen bland annat, att seminariet beräknas under innevarande budgetår kunna inflytta i sina nya lokaler och att därför på studentlinjen böra kunna intagas två klasser, vilket från början avsetts men hittills ej kunnat ske på grund av lokalbristen, samt att denna utvidgning av organisationen medförde behov av de föreslagna nya tjänsterna »vid folkskola».

I fråga om förslaget under 8) åberopar överstyrelsen, att Stockholms stad sedan länge beviljat anslag till s. k. läsaftnar vid folkskolorna, varvid åsyftas att bereda barn, vilkas föräldrar arbeta borta, tillfälle att vistas i skolans lokaler under lämplig tillsyn. Staden har även beviljat anslag till läxhjälp vid försöksskolorna. Den föreslagna verksamheten vid övningskolan avses skola ledas av seminarieelever, vilka skulle erhålla arvode av 5 kronor per timme. Med beräkning av 6 timmar per vecka och 35 veckor uppskattar överstyrelsen kostnaden till 1 050 kronor för läsår.

Rörligt tillägg.

Denna anslagspost är nu uppförd med 855 200 kronor. *Överstyrelsen* föreslår, att posten höjes med 1 420 800 kronor på grund av höjningen från 12 till 32 (33) procent av rörliga tillägget åt nuvarande personal.

Departementschefen. Vad först angår omfattningen av folkskol-lärarytutbildningen under nästa läsår, innebär skolöverstyrelsens förslag, att nyintagningen skall minskas med en avdelning (på fyraårig linje) men att högsta antalet elever, som skall få intagas, likväl skall ökas med 66, beroende på att ett större antal elever per klassavdelning på studentlinje beräknas (32 i stället för 28).

Såsom överstyrelsen framhållit måste beräkningarna av lärarbehovet inrymma många osäkerhetsmoment. Det av överstyrelsen berörda införandet av pensioneringsperiod torde enligt numera föreliggande uppgifter medföra viss ökning av tillgången på folkskollärare under de närmaste åren. Ett annat av överstyrelsen angivet osäkerhetsmoment, nämligen omfattning-

en av folkskollärares ianspråktagande för tjänstgöring i högre skolor, har berörts i propositionen om vissa åtgärder för avhjälpande av lärarbristen i dessa skolor. Såsom därav framgår har läroverkens krisutredning räknat med ett starkt ökat behov av folkskollärare på realskolestadiet under perioden 1951—56 samt ifrågasatt, om icke produktionen av folkskollärare med hänsyn härtill borde ökas. Utredningen har dock ansett en viss försiktighet böra iakttagas under ett första år. I utlåtande över krisutredningens förslag har skolöverstyrelsen anfört, att folkskoleseminarieorganisationen icke medger intagning av större antal klassavdelningar — utom möjligen någon enstaka avdelning till — samt att i fråga om studentlinjerna även rekryteringsmöjligheterna utesluta egentlig utvidgning. Överstyrelsen har också behandlat frågan, huruvida småskoleseminarierna skulle kunna användas för utbildning av folkskollärare, men funnit detta möta betydande svårigheter, då småskoleseminarierna sakna erforderliga lärarkrafter och äro inredda för att mottaga enbart kvinnliga elever.

Mot överstyrelsens beräkningar av folkskolläraryrket finner jag icke anledning till annan erinran än att som nämnts ett ökat antal folkskollärare måste beräknas bli ianspråktaga för undervisning på realskolestadiet. Såsom överstyrelsen framhållit måste det stöta på stora svårigheter att med nuvarande folk- och småskoleseminarieorganisation åstadkomma en större ökning av folkskolläraryrket. Det torde även, såsom krisutredningen antytt, vara påkallat att till en början iakttaga en viss försiktighet i fråga om uppskattningen av antalet folkskollärare, som komma att inrikta sig på tjänstgöring i högre skolor. Jag anser mig därför böra godtaga skolöverstyrelsens förslag rörande nyintagningen av elever i folkskoleseminarierna nästa läsår; det torde liksom hittills få ankomma på Kungl. Maj:t att fastställa den närmare fördelningen av klassavdelningar på olika seminarier ävensom proportionen mellan manliga och kvinnliga elever. De luckor inom folkskolläraryrket, som uppstå genom den ökade överflyttningen av folkskollärare till realskolestadiet, torde i huvudsak kunna fyllas med småskollärare. Jag ämnar därför i det följande föreslå en större nyintagning av elever vid småskoleseminarierna än som eljest skulle vara erforderlig.

Den av skolöverstyrelsen för nästa budgetår beräknade ökningen av här ifrågavarande anslag är till största delen av automatisk natur. Bland de äskanden, som icke äro av sådan natur, ingår framställningen om omläggning av utbildningen enligt förslag av skolkommissionen. Jag anser mig icke kunna tillstyrka, att sådan omläggning genomföres från och med nästa läsår. På grund av prisnivåns höjning bör viss reglering av arvoden vid seminarierna vidtagas. Jag behandlar härefter avlöningsstatens olika poster.

Ordinarieposten. Av begärda fyra nya lektorstjänster kan jag tillstyrka två. Det torde få ankomma på Kungl. Maj:t att efter förslag av skolöverstyrelsen bestämma placeringen av dessa tjänster.

Beträffande lärarna i trädgårdsskötsel har överstyrelsen föreslagit uppflyttning av de 10 ordinarie från Ca 21 till Ca 23 och av de 3 extra ordinarie från Ce 20 till Ce 21. Denna lönefråga har tidigare i olika sammanhang varit föremål för behandling (jfr särskilt prop. 1950:234 s. 23 och statsutskottets utlåt. 1950:155 s. 21). Efter samråd med chefen för civildepartementet anser jag mig böra tillstyrka överstyrelsens förslag. Vid uppkommande ledighet å tjänst av ifrågavarande slag bör tjänsten emellertid icke få återbesättas med ordinarie respektive extra ordinarie innehavare utan Kungl. Maj:ts medgivande. Dylikt medgivande bör lämnas endast om det efter verkställd undersökning befinnes, att trädgårdslärare med heltidstjänstgöring och med för sådan tjänst avsedd kompetens är erforderlig. I fall då heltidstjänst icke anses erforderlig torde för fullgörande av trädgårdsläraryuppgifterna böra anställas timlärare.

Med anledning av löneklassuppflyttningar för nuvarande personal m. m. beräknar jag under ordinarieposten en ökning med 200 000 kronor.

I personalförteckningen för folkskoleseminarierna bör antalet lektorer i Ca 30 ökas med två och lärarna i trädgårdsskötsel uppflyttas från Ca 21 till Ca 23.

Arvodessposten. Arvodena till seminarieläkare böra höjas med 20 procent och sålunda utgå med dels ett grundbelopp av 600 kronor, dels sex kronor för varje under höstterminen närvarande seminarieelev, dels tre kronor för varje under höstterminen närvarande lärjunge i övningsskolan. Med stöd av riksdagens skrivelse 1951:378 har Kungl. Maj:t meddelat bestämmelser om förmånligare arvodesgrunder för seminariesköterskor. Med hänsynstagande till dessa arvodesregleringar och med inräknande av viss automatisk ökning föreslår jag höjning av delposten till arvoden åt seminarieläkare m. m. med 19 300 kronor. Förslaget om inrättande av en extra ordinarie skötersketjänst vid Stockholmsseminarierna kan jag icke biträda.

Delposten till arvoden åt seminariebibliotekarier, nu 33 600 kronor, bör för reglering av arvodena uppräknas med 6 000 kronor.

Ur delposten till arvoden åt biträden på rektorsexpeditionerna utgår arvode av 1 100 kronor vid ettvarvt av seminarierna. För uppräkning av nämnda belopp med 200 kronor föreslår jag ökning av delposten, nu 20 900 kronor, med 3 800 kronor. Jag tillstyrker överstyrelsens förslag, att delposten liksom motsvarande post i de allmänna läroverkens avlöningsstat benämnas Arvoden åt sekreterare m. m.

I fråga om delposten till tilläggsarvoden åt lärare vid kurser för utbildande av kyrkomusiker föreslår jag endast en automatisk uppräkning med 6 100 kronor.

Beträffande delposten till arvoden vid kurser för utbildande av hjälpklasslärare, nu 12 100 kronor, har överstyrelsen — under förutsättning att ett specialpedagogiskt seminarium icke inrättas — begärt en höjning med

5 100 kronor. Upprättande av nämnda seminarium har icke föreslagits för nästa budgetår. Jag anser skäligt med en viss uppräknig av nämnda arvoden. Beloppen torde emellertid sedermera få bestämmas av Kungl. Maj:t. I förevarande sammanhang beräknar jag en höjning av delposten med 3 000 kronor.

Icke-ordinarieposten. Vid inrättande av två nya ordinarie lektorstjänster kan icke-ordinarieposten minskas med cirka 25 000 kronor.

Vid seminariet för manliga elever i Stockholm kan på grund av seminariets inflyttning i nya lokaler intagas ytterligare en studentklass, vilket från början avsetts. Jag tillstyrker överstyrelsens framställning om att för ändamålet inrättas tre nya extra ordinarie övningsskollärartjänster »vid folkskola». I stället för dessa tjänster beräknas dock komma att utgå handledararvoden, vilket enligt gällande bestämmelser är möjligt.

I det föregående har jag föreslagit lönegradsuppflyttning för extra ordinarie lärare i trädgårdsskötsel. Inrättande av ytterligare en sådan tjänst kan jag icke tillstyrka.

Överstyrelsen har föreslagit inrättande av ordinarie vaktmästartjänster vid tre provisoriska seminarier, nämligen en i Ca 11 vid seminariet för kvinnliga elever i Göteborg, en i Ca 11 vid seminariet för manliga elever i Stockholm samt en i Ca 10 vid seminariet i Kristianstad. Samtidigt med inrättande av dessa tjänster skulle tre extra vaktmästartjänster i Cf (Cg) 8 kunna indragas. Jag kan endast tillstyrka, att de föreslagna tjänsterna inrättas som extra ordinarie i Ce 11 respektive Ce 10. Det torde få ankomma på Kungl. Maj:t att bestämma, om tjänsterna skola vara vaktmästar- eller värmeskötartjänster. Indragningen av extra tjänster bör endast avse en tjänst vid seminariet i Göteborg och en vid seminariet i Kristianstad.

Ur icke-ordinarieposten utgå nu handledararvoden å högst 800 kronor till folk- eller småskollärare dels vid förläggande av vissa lektionsövningar, särskilt de s. k. serieövningarna, till klassavdelningar vid folkskolor på seminarieorterna, dels vid seminarieelevernas studiebesök i andra skolor, särskilt i B 2- och B 3-skolor, dels ock när extra ordinarie övningsskollärartjänst »vid folkskola» utbytes mot arvode. Överstyrelsen har hemställt om höjning av nämnda arvodesbelopp till 950 kronor. Jag tillstyrker en uppräknig av beloppet till 880 kronor, vilket kan beräknas medföra en kostnadsökning av ungefär 15 000 kronor.

För försök med att anordna läxhjälp för lärjungar i övningsskolan vid seminariet för kvinnliga elever i Stockholm har överstyrelsen föreslagit ett belopp av 1 050 kronor. Dylik läxhjälp är anordnad vid stadens folkskolor och försöksskolor. Förslaget synes mig böra genomföras.

Till förstärkning av biträdeshjälpen på seminariernas rektorsexpeditioner utgår nu ur icke-ordinarieposten ett belopp av 36 000 kronor. För bestridande av utgifter för renskrivning utgår även till vissa seminarier ett

sammanlagt belopp av 3 200 kronor. Jag föreslår uppräknig av dessa belopp med 7 000 kronor respektive 600 kronor.

Med hänsyn till löneklassuppflyttningar och timplärlararvodenas höjning m. m. torde icke-ordinarieposten böra uppräknas med ytterligare 100 000 kronor.

Rörligt tillägg. Denna anslagspost bör huvudsakligen på grund av rörliga tilläggets höjning från 12 till 32 (33) procent ökas med 1 483 800 kronor.

De av överstyrelsen framställda anslagsäskanden, som jag icke härförut tagit ställning till, anser jag mig icke kunna nu biträda. Vid bifall till vad jag föreslagit bör anslaget höjas med 1 882 000 kronor till 11 400 000 kronor.

Jag hemställer, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen att

a) bemyndiga Kungl. Maj:t att, med tillämpning tills vidare från och med budgetåret 1952/53, vidtaga de ändringar i personalförteckningen för folkskoleseminarierna, vilka föranledas av vad jag i det föregående förordat;

b) godkänna följande avlöningsstat för folkskoleseminarierna, att tillämpas tills vidare från och med budgetåret 1952/53:

A v l ö n i n g s s t a t .

1.	Avlöningar till ordinarie tjänstemän, <i>förslagsvis</i>	4 200 000
2.	Arvoden och särskilda ersättningar bestämda av Kungl. Maj:t:	
	a) Arvoden åt seminarieläkare m. m. <i>förslagsvis</i>	84 800
	b) Arvoden åt seminariebibliotekarier	39 600
	c) Arvoden åt sekreterare m. m. . . .	24 700
	d) Särskilda arvoden vid seminarier med lärarkurs, <i>förslagsvis</i>	54 000
	e) Tilläggsarvoden åt lärare vid kurser för utbildande av kyrkomusiker, <i>förslagsvis</i>	37 800
	f) Arvoden vid kurser för utbildande av hjälpklasslärare	<u>15 100</u> 256 000
3.	Avlöningar till övrig icke-ordinarie personal, <i>förslagsvis</i>	4 605 000
4.	Rörligt tillägg, <i>förslagsvis</i>	<u>2 339 000</u>
	Summa konor	<u>11 400 000</u>

c) till *Folkskoleseminarierna*: *Avlöningar* för budgetåret 1952/53 anvisa ett förslagsanslag av 11 400 000 kronor.

5. Förslagsanslaget till Småskoleseminarierna: Avlöningar.

	Anslag	Nettoutgift
1950/51	2 820 000	3 199 074
1951/52 (statsliggaren s. 635)	2 828 000	
1952/53 (förslag)	3 280 000	

Skolöverstyrelsen hemställer om höjning av anslaget för nästa budgetår med 376 000 kronor till 3 204 000 kronor.

Seminarieorganisationen.

Småskoleseminarieorganisationen omfattar för närvarande 10 seminarier, av vilka 3 äro provisoriska. Hösten 1951 ha i småskoleseminariernas första klass intagits sammanlagt 27 avdelningar med högst 24 elever per avdelning.

Skolöverstyrelsen framlägger i sina anslagsäskanden resultatet av inom överstyrelsen sommaren 1951 gjorda nya beräkningar rörande examinationsbehovet vid småskoleseminarierna för ett antal år framåt. Beräkningarna äro gjorda under den förutsättningen, att småskolläraernas verksamhetsområde förblir oförändrat.

Av efterföljande sammanställning framgår hur det beräknade examinationsbehovet kan tillgodoses inom ramen för nuvarande seminarieorganisation:

Läsår	Examinationsbehov	Examination	Överskott respektive brist per år	Summa överskott eller brist	Samtidigt beräknad brist på folkskollärare
1950/51				+ 520	— 600
51/52	1 085	870	— 215	+ 305	— 170
52/53	1 099	910	— 189	+ 116	— 415
53/54	508	630	+ 122	+ 238	— 375
54/55	448	490	+ 42	+ 280	— 327
55/56	391				— 12
56/57	350				
57/58	361				
58/59	345				
59/60	342				
60/61	354				
61/62	351				

Överstyrelsen föreslår, dels att elevintagning 1952 icke skall ske vid de provisoriska seminariererna i Falun och Norrköping, dels att intagningen vid

övriga seminarier skall omfatta sammanlagt 20 avdelningar på tvåårig linje och 1 avdelning på treårig linje med högst 24 elever per avdelning. Överstyrelsen framhåller vidare lämpligheten av att föreslagen förlängning med ett år av utbildningen vid småskoleseminarierna börjar genomföras år 1953. Till stöd för sitt förslag anför överstyrelsen i huvudsak följande:

Den 5 oktober 1950 tjänstgjorde på småskollärartjänster (inklusive biträdande lärartjänster och lärartjänster vid mindre folkskola) 55 lärare utan formell kompetens, varjämte i 1 fall vikarie ej kunnat anskaffas. Av de 55 torde några avse rent tillfälliga vikarier, varför siffran torde kunna reduceras till 40. Då samtidigt 563 småskollärare tjänstgjorde på folkskollärartjänster torde småskolläraryöverskottet under läsåret 1950/51 kunna uppskattas till $(563 - 40 =)$ i runt tal 520.

Under läsåret 1950/51 reglerades antalet läraravdelningar i småskolan genom anvisningarna i kungörelsen 1950:137, vilka förlängts att gälla även under innevarande läsår. I enlighet med föreskrifterna i nämnda kungörelse kommer överstyrelsen senare att ingiva förslag angående eventuellt fortsatt tillämpning av anvisningarna även under läsåret 1952/53. Överstyrelsen har beräknat lärarbehovet och därav följande examinationsbehov även med tillämpning av anvisningarna i kungörelsen 1950:137. Enligt denna beräkning blir summan överskott på småskollärare under läsåren 1952/53 respektive 116, 238 och 280.

Under innevarande år beräknas ett överskott av 305 småskollärare föreliggande. Samtidigt beräknas folkskollärarybristen till 170, varför sålunda 135 småskollärare skulle kunna väntas bli utan sysselsättning. Då emellertid folkskollärarybristen torde vara beräknad i underkant och flera folkskollärare än föregående år torde komma att tas i anspråk vid högre skolor, behöver någon arbetslöshet knappast befaras för småskollärare innevarande läsår.

De elever, som 1952 intagas på den tvååriga linjen, examineras — jämte de elever, som 1951 intogos på den treåriga linjen — år 1954 och bli sålunda disponibla för tjänstgöring läsåret 1954/55. Av tabellen framgår, att examinationen bör minskas i jämförelse med året före, men det kan diskuteras, hur stor minskningen bör bli. I tabellen har beräknats en examination av 490. Denna examination skulle enligt tabellen medföra ett överskott läsåret 1954/55 av 280 småskollärare, vilket ej täcker den samtidigt beräknade bristen på folkskollärare. För att uppväga denna borde ytterligare omkring 40 examineras 1954. Emellertid anser sig överstyrelsen böra räkna med en eventuell förlängning av bestämmelserna i kungörelsen 1950:137 åtminstone beträffande folkskolestadiet. Samtidigt med det beräknade överskottet av 280 småskollärare finge man då under läsåret 1954/55 räkna med ett överskott av 119 folkskollärare. Skulle det emellertid redan nu kunna förutses, att bestämmelserna i kungörelsen 1950:137 skulle komma att gälla såväl folk- som småskolestadiet, bleve en examination 1954 av 490 alldeles för stor. Då en förlängning av bestämmelserna i nämnda kungörelse skall beslutas år från år, anser sig överstyrelsen tills vidare icke böra räkna med en generell förlängning av densamma under läsåret 1954/55.

Överstyrelsen räknar sålunda tills vidare med en examination 1954 av 490. Denna kan uppnås genom examination av 20 avdelningar på tvåårig linje jämte den avdelning på treårig linje, som intagits i år. med 24 elever per avdelning, alltså sammanlagt $(21 \times 24 =)$ 504. Då icke samtliga dessa,

på grund av avgång under seminarietiden m. m., torde komma att inträda i tjänstgöring, kan man räkna med att omkring 490 bli disponibla. Överstyrelsen föreslår sålunda en intagning 1952 av 20 avdelningar på tvåårig linje samt fortfarande 1 avdelning på treårig linje, eller sammanlagt 21 avdelningar, med högst 24 elever per avdelning.

Den föreslagna omfattningen av intagningen innebär en minskning med 6 avdelningar i jämförelse med intagningen 1951. I första hand bör den extra avdelning på tvåårig linje, som sedan 1948 intagits vid seminariet i Haparanda, nu avvecklas. Vidare torde icke någon elevintagning böra ske vid de provisoriska seminarierna i Falun och Norrköping. Då överstyrelsen för budgetåret 1945/46 föreslog upprättande av tre nya provisoriska seminarier, beräknade överstyrelsen, att denna seminarieorganisation skulle behövas till och med början av 1950-talet. Det är således icke oförutsett, att tiden nu är inne för de provisoriska seminariernas avveckling.

Såsom överstyrelsen vid skilda tillfällen starkt framhållit, måste stor osäkerhet vidlåda alla beräkningar på längre sikt rörande lärarbehovet.

På grund av lärarbristen i de högre skolorna under de närmaste åren torde ett växande antal folkskollärare komma att behövas där. Det är icke möjligt att beräkna, i hur stor utsträckning folkskollärare komma att ställa sig till förfogande. Det kan också diskuteras, om och i vilken omfattning ett överskott på småskollärare bör bibehållas för att ersätta dessa folkskollärare.

Ytterligare ett osäkerhetsmoment har nu tillkommit genom de nya pensioneringsbestämmelserna. Det är icke för närvarande möjligt att förutse, i vilken utsträckning småskollärarna komma att kvarstå till pensioneringsperiodens övre gräns. Skulle så mera allmänt ske, kan en sådan situation tänkas uppstå, att elevintagningen vid seminarierna bör för något år högst avsevärt reduceras eller måhända helt inställas.

I detta sammanhang vill överstyrelsen erinra om att 1946 års skolkommision i sitt principbetänkande (s. 496) räknade med att en önskvärd förlängning av småskollärarnas utbildningstid skulle kunna ske efter läsåret 1952/53.

I proposition 1950:219 angående riktlinjer för lärarutbildningens ordnande föreslogs, att den egentliga yrkesutbildningen för småskollärare skulle från tidpunkt, som senare bestämdes, tills vidare vara grundad på en ettårig allmänbildande kurs, baserad på ett kunskapsmått i huvudsak motsvarande realexamen. Särskilda utskottet tillstyrkte denna hemställan, vilken riksdagen lämnade utan erinran. Med hänsyn till vad som anförts rörande examinationen vid småskoleseminarierna och den situation, som möjligen kan uppstå i fråga om tillgång på småskollärare, synes år 1953 vara en synnerligen lämplig tidpunkt för införande av en förlängning av utbildningstiden för småskolans lärare.

Avlöningar till ordinarie tjänstemän.

Skolöverstyrelsen föreslår, att denna anslagspost uppföres med oförändrat belopp, 1 493 000 kronor. Överstyrelsen hemställer emellertid om ordinariesättning av en extra ordinarie tjänst som lärarinna i hushållsgörsmål vid seminariet i Strängnäs (beräknad merkostnad 450 kronor).

Arvoden och särskilda ersättningar, bestämda av Kungl Maj:t.

Enligt överstyrelsens beräkningar skulle denna anslagspost, nu 47 700 kronor, böra höjas med 71 300 kronor.

Delposten till arvoden åt seminarieläkare m.m. är för innevarande budgetår uppförd med 23 200 kronor. Med hänvisning till vad överstyrelsen anfört beträffande motsvarande delpost under folkskoleseminariernas avlöningsstat föreslår överstyrelsen, att seminarieläkarnas fasta arvoden höjas från 500 kronor till 700 kronor och det rörliga arvodet per seminarieelev från 5 kronor till 7 kronor samt det rörliga arvodet per övningsskolelev från 2 kronor 50 öre till 3 kronor 50 öre. Samtidigt hemställer överstyrelsen, att seminariesköterskornas arvode för heltidstjänstgöring höjes från 100 till 135 kronor för vecka och att timarvodet för tjänstgöring i övrigt höjes från 3 kronor 75 öre till 5 kronor 50 öre. Delposten skulle därför enligt överstyrelsens förslag böra ökas med 11 000 kronor. Överstyrelsen har emellertid beträffande motsvarande delpost under folkskoleseminariernas avlöningsanslag föreslagit, att en icke-ordinarie tjänst som heltidsanställd sköterska inrättas gemensamt för de båda folkskoleseminarierna och småskoleseminariet i Stockholm, placerad vid folkskoleseminariet för kvinnliga elever. Vid bifall till detta förslag kan ifrågavarande delpost här minskas med 1 000 kronor.

På grund av den allmänna kostnadsstegringen föreslår överstyrelsen, att delposten till arvoden åt seminariebibliotekarier uppräknas med 18,75 procent, innebärande en höjning med 2 300 kronor.

Vad angår delposten till arvoden åt biträden på rektors-expeditionerna, föreslår överstyrelsen, att arbetet på rektorsexpeditionerna omorganiseras i enlighet med tidigare framlagt förslag samt att delposten benämnes Arvoden åt sekreterare m.m. och höjes med 16 200 kronor. Skulle omorganisationen ej genomföras, finner överstyrelsen, att en höjning av nu utgående arvoden med 18,75 procent är en ofrånkomlig minimiökning. Delposten, som även i detta fall bör benämnas Arvoden åt sekreterare m.m., bör då uppföras med ett till 8 700 kronor avrundat belopp. Under icke-ordinarieposten bör beloppet till skrivhjälp på rektors-expeditionerna höjas från sammanlagt 8 000 till 9 500 kronor, medan beloppet till förstärkning av biträdeshjälpen på rektorsexpeditionerna bör höjas från 24 000 till 30 000 kronor.

Med hänsyn till den allmänna kostnadsstegringen bör delposten till tilläggsarvoden åt lärare i trädgårdsskötsel höjas med 18,75 procent, innebärande en kostnadsökning med 500 kronor.

Kungl. Maj:t har den 22 juni 1951 beslutat, att arvodet åt ett biträde för matlagningen vid seminariet i Lycksele, vilket arvode i avlöningsstaten är uppfört med 3 000 kronor, skall

utgöra 3 564 kronor. Rektor har framhållit, att arvodet vore för lågt, varför elevhushållet måste tillskjuta ett ganska avsevärt belopp. Rektor har begärt ett belopp av 4 000 kronor, vilket överstyrelsen tillstyrker.

Avlöningar till övrig icke-ordinarie personal.

I fråga om denna anslagspost föreslår överstyrelsen en sänkning med 126 000 kronor. Härvid räknar överstyrelsen med att den minskade elevintagningen skall medföra en kostnadsminskning med 110 000 kronor. Vid omorganisation av arbetet på rektorsexpeditionerna skulle vidare uppkomma en minskning av medelsbehovet under icke-ordinarieposten med 41 000 kronor. Å andra sidan framställer överstyrelsen vissa ökningsförslag.

Sålunda hemställer överstyrelsen om anvisande av 3 500 kronor till arvode åt en förskollärlarinna vid seminariet i Stockholm. Rektor har anhållit, att en förskolavdelning försöksvis anknytes till seminariets övnings-skola. I denna avdelning skulle seminariets elever få hospitera och assistera och torde därvid förvärva betydelsefulla erfarenheter. Anordningen skulle också vara av stor betydelse för den pågående försöksverksamheten beträffande enhetsskolan. Lärarinnan skulle ha halvtidstjänstgöring (3 timmar per dag under 39 veckor). Arvodet är beräknat i anslutning till de kommunala normerna i Stockholm (lönegrad 10, högsta åldersgruppen).

Härjämte föreslår överstyrelsen, att till arvoden åt folk- och småskollärare, vilka förordnas som handledare för seminarieeleverna, anvisas ett från 24 400 kronor till 38 000 kronor höjt belopp. På grund av den minskade intagningen av elever kan vid oförändrade arvodesgrunder beräknas en kostnadsminskning av 8 400 kronor. Överstyrelsen hemställer emellertid, att arvodena, nu 800 kronor per lärare, på grund av den allmänna kostnadsstegringen höjas till 950 kronor per lärare, vilket ökar medelsbehovet med 19 000 kronor. Vidare föreslår överstyrelsen, att en ökning av arvodesmedlen med 19 000 kronor beräknas för genomförande av tidigare föreslagen provisorisk omläggning av utbildningen vid småskoleseminarierna. Övriga kostnader för denna omläggning bli ej aktuella förrän till budgetåret 1953/54.

Slutligen hemställer överstyrelsen, att särskild simundervisning skall få anordnas vid seminarierna under sammanlagt 20 veckotimmar, vilket skulle medföra en kostnad av cirka 7 900 kronor.

Rörligt tillägg.

Överstyrelsen beräknar, att höjningen av rörliga tillägget från 12 till 32 (33) procent för nuvarande personal bör medföra ökning av anslagsposten med 430 700 kronor.

Departementschefen. Skolöverstyrelsens beräkning rörande behovet av småskollärare har resulterat i förslag om ytterligare minskning av elevintagningen vid småskoleseminarierna nästa läsår. I anslutning härtill föreslår överstyrelsen successivt nedläggande av de provisoriska seminarierna i Falun och Norrköping. Överstyrelsen har bland de många osäkerhetsmoment, som vidlåda beräkningen av lärarbehovet, nämnt omfattningen av småskollärares användande såsom ersättare för folkskollärare, vilka tjänstgöra i läroverk och andra högre skolor. Då folkskollärare under de närmaste åren i ökad omfattning måste tagas i anspråk för undervisning i högre skolor, torde det vara oundvikligt, att småskollärare i vidgad utsträckning disponeras för tjänstgöring på folkskolestadiet. Jag finner det därför icke tillrädligt att minska elevintagningen vid småskoleseminarierna utan förordar oförändrad intagning och organisation nästa läsår. Dock torde icke någon intagning böra ske på 2-årig linje i Haparanda. Överstyrelsens framställning om förlängning av utbildningstiden vid småskoleseminarierna anser jag mig icke nu böra biträda.

Medelsbehovet under småskoleseminariernas avlöningsanslag för nästa budgetår påverkas främst av rörliga tilläggets ökning. På grund av prisnivåns förändring torde även en viss uppräknings av arvoden böra ske. I det följande behandlar jag avlöningsstatens olika poster var för sig.

Ordinarieposten. Ifråga om denna post föreslår jag ingen ändring.

Arvodesposten. Med stöd av riksdagens skrivelse 1951:378 har Kungl. Maj:t föreskrivit, att arvode åt seminarieskötterska skall utgå enligt förmånligare grunder. På grund av prisnivåns förändring böra arvoden åt seminarieläkare uppräknas med 20 procent och sålunda utgå dels med ett grundbelopp av 600 kronor, dels med sex kronor för varje under höstterminen närvarande seminarieelev, dels ock med tre kronor för varje under höstterminen närvarande lärjunge i övningsskolan. Delposten till arvoden åt seminarieläkare m. m. bör höjas med 4 600 kronor.

I fråga om delposten till arvoden åt seminariebibliotekarier, nu 12 000 kronor, föreslår jag en uppräknings med 2 400 kronor.

Delposten till arvoden åt biträden på rektorsexpeditionerna, nu 7 300 kronor, bör uppräknas med 1 500 kronor. Jag kan icke nu tillstyrka överstyrelsens förslag rörande omorganisation av arbetet på expeditionerna. Delposten torde emellertid böra benämnas Arvoden åt sekreterare m. m.

Tilläggsarvodena åt lärare i trädgårdsskötsel utgå nu med 400 eller 200 kronor. Jag föreslår uppräknings av dessa belopp till 475 och 240 kronor samt höjning av delposten för ändamålet, nu 2 200 kronor, med 500 kronor.

Arvodet åt ett biträde för matlagningen vid seminariet i Lycksele, vilket arvode i avlöningsstaten är uppfört med 3 000 kronor, har såsom i det föregående nämnts höjts med 564 kronor. Jag tillstyrker ytterligare uppräknings av arvodet med 436 kronor.

Ur icke-ordinarieposten utgå nu till skrivhjälp på rektorsexpeditionerna vid vissa seminarier särskilda belopp å 1 400 och 1 200 kronor. Dessa torde böra uppräknas med 300 respektive 200 kronor eller med sammanlagt 1 600 kronor. Därjämte bör det till förstärkning av biträdeshjälpen på seminariernas rektorsexpeditioner anvisade beloppet av 24 000 kronor uppräknas med 4 500 kronor.

Två för anställande av vaktmästare anvisade belopp å högst 1 600 kronor torde böra höjas med sammanlagt 600 kronor.

För beredande av möjligheter att för seminarieelevernas praktiska utbildning utnyttja folkskolorna på seminarieorterna utgår nu ur icke-ordinarieposten högst 24 400 kronor till arvoden åt folk- och småskollärare, vilka förordnas som handledare för seminarieeleverna. Arvodet utgår med högst 800 kronor för varje lärare. Jag föreslår uppräknings av nämnda belopp med 2 500 kronor respektive 80 kronor.

Rörligt tillägg. Denna anslagspost torde böra höjas med 430 000 kronor på grund av rörliga tilläggets höjning från 12 till 32 (33) procent.

I vidare mån än härförut skett kan jag icke nu tillstyrka överstyrelsens äskanden beträffande förevarande anslag. Vid bifall till vad jag föreslagit bör anslaget höjas med 452 000 kronor till 3 280 000 kronor.

Jag hemställer, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen att

- a) godkänna följande avlöningsstat för småskoleseminarierna, att tillämpas tills vidare från och med budgetåret 1952/53:

A v l ö n i n g s s t a t .

1. Avlöningar till ordinarie tjänstemän, <i>förslagsvis</i>	1 493 000
2. Arvoden och särskilda ersättningar, bestämde av Kungl. Maj:t:	
a) Arvoden åt seminarieläkare m. m. <i>förslagsvis</i>	27 800
b) Arvoden åt seminariebibliotekarier	14 400
c) Arvoden åt sekreterare m. m. ...	8 800
d) Tilläggsarvoden åt lärare i trädgårdsskötsel	2 700
e) Arvode åt ett biträde för matlagningen vid seminariet i Lycksele	4 000
	57 700
3. Avlöningar till övrig icke-ordinarie personal, <i>förslagsvis</i>	1 030 000
4. Rörligt tillägg, <i>förslagsvis</i>	699 300
	Summa kronor 3 280 000

b) till *Småskoleseminarierna*: *Avlöningar* för budgetåret 1952/53 anvisa ett förslagsanslag av 3 280 000 kronor.

6. Statsbidrag till en svensk skola i Bishoftu i Etiopien.

Från den under förslagsanslaget till Folkskolor m. m.: Bidrag till avlöning åt lärare vid folkskolor upptagna anslagsposten Bidrag för svensk undervisning åt svenska barn i utlandet utgå för innevarande budgetår bidrag till svenska skolor i Berlin, Hamburg, Paris, Madrid, London, Kodai-kanal, Addis Abeba och Pointe Noire.

I 1952 års statsverksproposition (åttonde huvudtiteln s. 310 f.) har Kungl. Maj:t för nästa budgetår beräknat en höjning av nämnda anslagspost med 10 000 kronor till 65 000 kronor. Härvid har förutsatts, att det liksom för närvarande skall ankomma på Kungl. Maj:t att bestämma bidragen till de olika skolorna.

Föreningen Svenskar i Etiopien har anhållit om statsbidrag med 20 000 kronor per år för en svensk skola i Bishoftu. Till stöd för anhållan har i framställningen åberopats i huvudsak följande.

I den svenska folkskolan i Addis Abeba undervisas för närvarande 18 elever, fördelade å fyra klasser (1—4). Av dessa elever äro 17 från Addis Abeba och en från Bishoftu.

I Bishoftu, beläget 50 km från Addis Abeba, är det svenskleda etiopiska flygvapnet förlagt och omkring trettio svenska familjer äro där bosatta. För närvarande finnas mellan 15 och 20 svenska skolpliktiga barn därstädes. Hittills ha dessa, om så överhuvud kunnat ske, undervisats av föräldrarna eller av någon av fruarna som haft tid och fallenhet härför. Endast i mycket ringa utsträckning ha barnen kunnat begagna sig av den svenska folkskolan i Addis Abeba. Orsaken härtill äro flera. Sålunda är det till följd av vägens längd och beskaffenhet ävensom transportmedel och tjänstgöring icke möjligt att varje dag transportera barnen till Addis Abeba och åter till Bishoftu. Naturligtvis kunde barnen inackorderas i Addis Abeba, men föräldrarna äro till följd av de häftigt uppblossande febrar och andra sjukdomar, som här förekomma, icke hågade att släppa barnen ifrån sig under annans vårdnad utan föredraga att behålla dem hemma under daglig tillsyn.

Det sagda torde giva vid handen, att de svenska barn som äro bosatta i Bishoftu — de flesta för en tid av minst tre år — för närvarande på ett betänkligt sätt försumma sin skolgång. Häremot invändes måhända, att föräldrar med barn med hänsyn härtill icke borde åtaga sig en kommandering å plats, där skolgång icke kan anordnas. Det må emellertid härvid erinras om att den svenska tjänstgöringen vid etiopiska flygvapnet tillkommit efter överenskommelse mellan de svenska och etiopiska regeringarna. Och att hit avdela äldre flygare, mekaniker och annan personal torde icke vara möjligt med hänsyn till bland annat tjänstens beskaffenhet och höjden över havet.

Ovanstående olägenheter med avseende å Bishoftu-barnens skolgång komma av allt att döma icke att minska, snarare att öka. Enligt vad som

försports komma nämligen de svenska familjernas antal att stiga i samband med en planerad utökning av etiopiska flygvapnet.

Förevarande fråga har dryftats vid ett allmänt möte med föreningen Svenskar i Etiopien den 2 november 1951, därvid de flesta Bishoftu-svenskarna voro representerade. Enhälligt uttalades härvid det önskemålet att en svensk folkskola måtte inrättas i Bishoftu snarast möjligt. Då barnens målsmän icke äga möjligheter att helt avlöna lärare, beslöts vidare att söka statsbidrag härför. Lokal för skolan torde kunna anordnas av etiopiska flygvapnet.

Skolöverstyrelsen finner skäligt, att en svensk skola inrättas i Bishoftu för där bosatta 15 à 20 skolpliktiga svenska barn, vilka av olika orsaker allenast i ringa utsträckning kunde begagna sig av svenska skolan i Addis Abeba. Inrättande av en svensk skola i Bishoftu skulle icke medföra, att barnantalet nämnvärt minskades vid skolan i Addis Abeba.

Överstyrelsen föreslår, att skolan i Bishoftu för innevarande budgetår beviljas ett statsbidrag av 9 000 kronor samt att skolan från och med nästa budgetår beviljas statsbidrag enligt samma grunder, som överstyrelsen föreslagit beträffande övriga svenska skolor i utlandet (se 1952 års åttonde huvudtitel s. 312).

Departementschefen. Jag anser mig böra förorda, att statsbidrag från och med nästa budgetår får utgå för en svensk skola i Bishoftu i Etiopien. Såsom av årets statsverksproposition (åttonde huvudtiteln s. 317) framgår, har jag icke ansett mig nu kunna tillstyrka en av skolöverstyrelsen föreslagen fastare reglering av statsbidragen till utlandsskolorna. Det torde därför få ankomma på Kungl. Maj:t att enligt för närvarande tillämpade grunder för bidrag till utlandsskolorna bestämma bidragsbeloppet för skolan i Bishoftu. För ändamålet torde böra beräknas omkring 6 000 kronor. Frågan huruvida statsbidrag till skolan i Bishoftu bör utgå torde böra underställas riksdagens prövning.

Aberopande det anförda hemställer jag, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att medgiva, att från förslagsanslaget till Folkskolor m. m.: Bidrag till avlöning åt lärare vid folkskolor må från och med budgetåret 1952/53 tills vidare utgå bidrag till en svensk skola i Bishoftu i Etiopien.

7. Högre tekniska läroverk: Avlöningar.

	Anslag	Nettoutgift
1949/50	3 800 000	3 473 022
1950/51	3 922 900	4 159 391
1951/52 (statsliggaren s. 679)	4 000 000	
1952/53 (förslag)	4 890 000	

Överstyrelsen för yrkesutbildning hemställer om en höjning av anslaget för nästa budgetår med 1 010 000 kronor.

Organisationsfrågor.

Överstyrelsen räknar med en automatisk ökning av antalet klassavdelningar med en, i det att vid tekniska gymnasiet i Gävle tredje klassen av maskintekniska linjen från och med läsåret 1952/53 träder i funktion. Därmed är gymnasiets planenliga organisation fullbordad.

Vidare föreslår *överstyrelsen*, att elektrotekniska linjen vid tekniska gymnasiet i Göteborg, utan ökning av antalet klassavdelningar, differentieras på en kraftteknisk linje och en teleteknisk linje. *Överstyrelsens* förslag grundar sig på en framställning i ämnet av telegrafstyrelsen och telefonaktiebolaget L. M. Ericsson, i vilken med hänsyn till nuvarande stora efterfrågan på teletekniskt utbildade ingenjörer krävas snara åtgärder för en avsevärd utökning av utbildningen i teleteknik vid de tekniska läroverken.

Slutligen hemställer *överstyrelsen*, liksom i fjol, att den för närvarande med kommunala medel drivna treåriga maskintekniska fackskolan i Göteborg (två år med dagundervisning och ett avslutande år med aftonundervisning) förstatligas och förenas med tekniska gymnasiet i staden. Detta skulle innebära en ökning med tre klassavdelningar för nästa budgetår.

Vid bifall till *överstyrelsens* förslag skulle de 15 tekniska läroverken för nästa budgetår komma att omfatta 156 klassavdelningar mot för närvarande 152. Sammanlagda antalet elever beräknas till 4 680.

Statskontoret tillstyrker den föreslagna differentieringen av elektrotekniska linjen i Göteborg. Liksom förut anser *statskontoret*, att skäl i och för sig föreligga för ett förstatligande av maskintekniska fackskolan i Göteborg, men uttalar, att det statsfinansiella läget näppeligen torde medgiva detta för närvarande.

Avlöningar till ordinarie tjänstemän.

Denna anslagspost är nu uppförd med 2 020 000 kronor.

Rektorer. *Överstyrelsen* föreslår, att rektorstjänsten vid tekniska gymnasiet i Göteborg uppflyttas från Cb 12 till Cb 13. *Statskontoret* anser,

att någon uppflyttning icke bör ifrågakomma, även om fackskolan skulle inlemmas i gymnasiet.

Lektorer. *Överstyrelsen* föreslår en ökning av antalet lektorstjänster, nu 122, med 9, fördelade med en vid vart och ett av läroverken i Gävle, Göteborg, Hälsingborg, Härnösand, Jönköping, Norrköping, Skellefteå, Stockholm och Örebro. Enligt *statskontorets* mening ha bärande motiv anförts för inrättande av 8 lektorat (Härnösandsläroverket undantaget). I nuvarande ekonomiska läge borde emellertid ökningen inskränkas till 2 sådana tjänster eller, därest elektrotekniska linjen i Göteborg differentieras, till 3.

Gymnastiklärare. Med tillämpning av gällande stadga och reglemente för övningslärare hemställer *överstyrelsen* om inrättande av 2 ordinarie gymnastiklärartjänster i Ca 23, den ena i Luleå och den andra i Norrköping. *Statskontoret* har intet att erinra.

Kontorspersonal. *Överstyrelsen* hemställer ånyo, att kansliskrivartjänsten i Ce 15 vid läroverket i Stockholm ersättes med en kontorskrivartjänst i Ca 17. *Statskontoret* avstyrker framställningen.

Vaktmästare. *Överstyrelsen* föreslår, att en vid Stockholmsläroverkets kemiska institution tjänstgörande vaktmästare i Ca 11 uppflyttas till institutionsvaktmästare i Ca 13. Vidare hemställer *överstyrelsen*, att två laboratorievaktmästartjänster i Ce 11, den ena i Borås och den andra i Norrköping, ordinariesättas. För *statskontorets* yttrande redogöres under icke-ordinarieposten.

Överstyrelsen beräknar ordinarieposten till 2 090 000 kronor. Därvid utgår *överstyrelsen* från att av de föreslagna nya lektorstjänsterna fyra kunna tillsättas från och med den 1 januari 1953 och återstående fem från och med den 1 juli 1953.

Arvoden och särskilda ersättningar, bestämda av Kungl. Maj:t.

Arvoden åt skolläkare m. m. *Överstyrelsen* beräknar denna delpost till 35 080 kronor, vilket innebär en höjning med 11 880 kronor. Vid tekniskt läroverk med högst 400 elever utgår skolläkararvode med ett fast arvode av 400 kronor och ett rörligt arvode av 1 krona 75 öre per elev. Vid tekniskt läroverk med mer än 400 elever utgår skolläkararvode enbart som ett rörligt arvode av 2 kronor 75 öre per elev. *Överstyrelsen* föreslår, att vid läroverk med högst 500 elever skolläkararvode skall utgå med ett fast arvode av 700 kronor och ett rörligt arvode av 2 kronor 50 öre per elev. Vid skolor med över 500 elever föreslår *överstyrelsen* enbart ett rörligt arvode med 3 kronor 75 öre per elev.

Vid beräkningen av delposten har *överstyrelsen* även räknat med vissa höjningar av skolsköterskearvodena.

Statskontoret anser, att spörsmålet om skolläkarnas arvoden bör prövas i ett sammanhang för hela förvaltningen.

Till arvoden åt bibliotekarier beräknar *överstyrelsen* ett belopp av 11 600 kronor, vilket innebär en höjning med 2 800 kronor. Enligt nuvarande grunder utgår arvodet med ett grundbelopp av 250 kronor per läsår + 50 kronor per facklinje + 50 öre per elev. *Överstyrelsen* hemställer ånyo om en ändring av grunderna, så att arvodet skulle utgå med ett grundbelopp av 350 kronor per läroverk + 50 kronor per facklinje + 75 öre per elev. *Statskontoret* anser, att spörsmålet bör prövas i ett sammanhang för hela förvaltningen.

Delposten till arvoden åt bokförings- och skrivbiträden åt rektorer är nu uppförd med 30 500 kronor. Genom beslut den 22 juni 1951 har Kungl. Maj:t, med stöd av riksdagens i skrivelsen 1951:50 anmälda beslut, medgivit, att delposten må under innevarande budgetår överskridas med högst 3 800 kronor. Med utgångspunkt huvudsakligen från det av särskilda sakkunniga den 20 december 1947 framlagda förslaget rörande organisationen av arbetet på rektorsexpeditionerna vid de allmänna läroverken m. fl. anstalter beräknar *överstyrelsen* det totala medelsbehovet till biträdes hjälp vid de tekniska läroverken utom Stockholmsläroverket till 99 550 kronor. Då ett genomförande av förslaget skulle medföra anställande i stor omfattning av lönegradsplacerad personal, föreslår *överstyrelsen*, att samtliga kostnader för biträdes hjälp skola belasta icke-ordinarieposten. Därest sakkunnigförslaget icke genomföres, är enligt *överstyrelsens* mening en provisorisk höjning av nu utgående arvoden erforderlig. För ändamålet skulle ifrågavarande delpost behöva uppräknas med 17 500 kronor till 48 000 kronor. *Statskontoret* avstyrker ökad medelsanvisning för ifrågavarande ändamål.

Arvodet åt biträdande rektor i Stockholm föreslås av *överstyrelsen* höjt med 500 kronor till 2 000 kronor, vilket förslag liksom tidigare avstyrkes av *statskontoret*.

Avlöningar till övrig icke-ordinarie personal.

A djunkter. För innevarande budgetår må vid de tekniska läroverken finnas anställda 50 extra ordinarie adjunkter i Ce 26 och Ce 24, därav högst 20 i Ce 26.

Såsom adjunkt i Ce 26 må antagas den som varit anställd såsom adjunkt i Ce 24 minst tre läsår och därvid tjänstgjort minst fyra femtedelar av denna tid.

Överstyrelsen beräknar för nästa budgetår totala antalet adjunktstjänster i Ce 24 och Ce 26 till 54, vilket innebär en ökning med 4.

I skrivelse den 29 maj 1951 har *överstyrelsen* hemställt om sådan ändring i villkoren för befordran till adjunkt i Ce 26, att till sådan tjänst skulle

kunna antagas den, som är behörig till ordinarie adjunktstjänst vid allmänt läroverk, eller den, som med hänsyn till utbildning och fullgjord lärartjänstgöring av överstyrelsen prövas lämplig till sådan tjänst. På grundval av detta förslag beräknar överstyrelsen för nästa budgetår antalet tjänster i Ce 26 till 36 eller sålunda 16 fler än för innevarande budgetår.

Statskontoret har intet att erinra mot inrättande av ytterligare fyra tjänster som extra ordinarie adjunkt. Förslaget om ändrade föreskrifter angående befordran till adjunkt i Ce 26 borde däremot i vart fall för närvarande icke föranleda någon anslagsuppräknig.

Timplärare i tekniskt och merkantilt betonade ämnen. Enligt 4 § timplärarkungörelsen (1950:495, ändrad 1951:547) skall i teoretiskt läroämne timarvode efter löneklass 21 gälla för lärare, som är behörig till anställning som extra adjunkt. I merkantilt eller tekniskt betonat teoretiskt läroämne må arvode efter löneklass 21 i regel tillämpas endast för lärare, som avlagt examen vid handelshögskola eller teknisk högskola. Vid högre tekniskt läroverk eller sjöbefälsskola må timarvode utgå efter löneklass 22 eller 23, då vederbörande överstyrelse finner vägande skäl tala för en sådan högre placering med hänsyn till lärarens kompetens och tidigare tjänstgöring såsom lärare.

Överstyrelsen föreslår, att timplärarkungörelsen ändras så, att timplärare i tekniskt eller merkantilt betonat läroämne vid högre tekniskt läroverk må kunna erhålla arvode enligt löneklass 24 eller 27.

Statskontoret avstyrker detta förslag på det bestämdaste. Ämbetsverket anför bland annat:

Den 1948 införda möjligheten att — om vägande skäl talade därför — tillämpa 22 eller 23 löneklassen vid bland annat högre tekniskt läroverk, innebär redan den ett avsteg från den princip, på vilken timplärarkungörelsen vilar, nämligen att timplärararvodena skola vara enhetliga. *Överstyrelsens* förslag skulle medföra, att timplärare kunde erhålla arvoden med samma belopp, som högst gälla beträffande s. k. overtimmar för ordinarie och extra ordinarie lärare. Ett genomförande av förslaget skulle alltså sönderbryta gällande timarvodessystem och få svåröverskådliga konsekvenser. Även kostnadssynpunkterna böra beaktas. Det må i sammanhanget framhållas, att timarvodet höjts från och med 1951 och numera i ortsgrupp 3 uppgår till 14,05 kronor efter TA 23.

Gymnastiklärare. Med tillämpning av bestämmelserna i stadgan och avlöningsreglementet för övningslärare beräknar *överstyrelsen* medel för anställande av en extra ordinarie lärare i gymnastik med lek och idrott i Ce 20 vid läroverket i Jönköping. Häremot har *statskontoret* intet att invända.

Vaktmästare m. m. *Överstyrelsen* hemställer om inrättande av en laboratorievaktmästartjänst i Ce 11 vid vardera av läroverken i Hälsingborg och Örebro. Vidare hemställer *överstyrelsen* om inrättande av en vaktmästartjänst i Ce 11 vid vardera av läroverken i Gävle, Karlskrona och

Skellefteå samt om inrättande av en vaktmästartjänst i Ce10 vid läroverket i Eskilstuna. Vid sistnämnda fyra läroverk skulle därvid nu utgående arvoden för utförande av maskinist- och eldargöromål indragas.

Skulle tjänsterna icke få inrättas, borde enligt överstyrelsens mening i alla fall nämnda arvoden höjas med minst 25 procent.

I fråga om övriga nu utgående arvoden till vaktmästar- och eldarpersonal föreslår överstyrelsen olika höjningar, tillhopa 3 300 kronor. Vid Jönköpingsläroverket föreslår överstyrelsen inrättande av ett nytt arvode å 2 000 kronor för utförande av eldargöromål.

Statskontoret, som ställer sig ytterst kritiskt till överstyrelsens nu nämnda och under ordinarieposten framförda förslag rörande vaktmästar- och eldarpersonalen, finner en undersökning av nämnda personals arbetsuppgifter och löneställning m. m. motiverad. Denna undersökning borde lämpligen ankomma på 1948 års tekniska skolutredning. I avvaktan på framläggande av en samtliga tekniska läroverk omfattande plan rörande antalet erforderliga tjänster och löneställning för dem är ämbetsverket icke berett att förorda överstyrelsens ifrågavarande förslag.

Överstyrelsen hemställer slutligen om höjning av anslagsmedlen till övningar i lantmäteri med 2 200 kronor till 14 200 kronor samt av anslagsmedlen till arvoden åt biträden vid laborationer med 150 kronor till 1 100 kronor. *Statskontoret* avstyrker dessa höjningar.

Överstyrelsen beräknar icke-ordinarieposten till 2 004 000 kronor, vilket innebär en ökning med 343 000 kronor.

Rörligt tillägg. Särskilda uppbördsmedel.

Överstyrelsen beräknar en höjning av anslagsposten till rörligt tillägg med 617 320 kronor till 952 320 kronor. De särskilda uppbördsmedlen uppskattas av överstyrelsen till 85 000 kronor, eller 5 000 kronor mera än för innevarande budgetår.

Departementschefen.

Organisationsfrågor. Den av överstyrelsen beräknade automatiska ökningen av antalet klassavdelningar med en (vid tekniska gymnasiet i Gävle) ger mig icke anledning till erinran.

Vid tekniska gymnasiet i Göteborg torde i enlighet med överstyrelsens förslag den elektrotekniska linjen, utan ökning av antalet klassavdelningar, böra differentieras på en kraftteknisk linje och en teleteknisk linje.

Den maskintekniska fackskolan i Göteborg bör enligt min mening förstärkas, så snart det ekonomiska läget det medger. Detta kan emellertid för närvarande icke anses vara fallet.

Ordinarieposten. Då svårigheter alltjämt föreligga att besätta lektorstjänsterna vid de tekniska läroverken med kompetenta och i övrigt lämpade innehavare, synes antalet nya tjänster böra begränsas till fyra. Det torde få ankomma på Kungl. Maj:t att efter förslag av överstyrelsen besluta angående fördelningen av dessa tjänster på de olika läroverken.

Vidare torde böra inrättas två ordinarie tjänster som lärare i gymnastik med lek och idrott i Ca 23, den ena vid läroverket i Luleå och den andra vid läroverket i Norrköping.

I övrigt anser jag mig icke för närvarande böra ifrågasätta någon ändring beträffande ordinarieposten.

Med hänsyn till vad jag sålunda förordat beräknar jag ordinarieposten till 2 055 000 kronor, vilket innebär en ökning med 35 000 kronor.

Arvodesposten. En viss höjning av skolläkarnas arvoden torde vara påkallad. Sålunda torde vid tekniskt läroverk med högst 400 elever det fasta arvodet böra höjas från 400 kronor till 480 kronor och det rörliga arvodet från 1 krona 75 öre till 2 kronor 10 öre per elev. Vid läroverk med mer än 400 elever torde det rörliga arvodet böra uppräknas från 2 kronor 75 öre till 3 kronor 30 öre per elev.

Enligt de av Kungl. Maj:t i propositionen 1951:214 föreslagna, av 1951 års riksdag godkända riktlinjerna för en lönerevision för lägre vård- och ekonomipersonal samt sjuksköterske- och barnmorskeutbildad personal skall, från den 1 juli 1951 räknat, ersättningen till skolsköterska med deltidstjänstgöring höjas från 100 kronor till 150 kronor för hel vecka samt timlönen för sådan skolsköterska med deltidstjänstgöring anpassas till vad som gäller för motsvarande kommunala befattningshavare; dock skall ersättningen per timme icke understiga 3 kronor 75 öre.

På grund av nu nämnda arvodeshöjningar för skolläkare och skolsköterskor och med hänsyn jämväl till ökat elevantal torde delposten till arvoden åt skolläkare m. m. böra beräknas till 30 400 kronor, vilket innebär en ökning med 7 200 kronor.

Delposten till arvoden åt bibliotekarier torde böra beräknas till oförändrat belopp, 8 800 kronor. Det torde få ankomma på Kungl. Maj:t att sedermera taga ställning till frågan om en höjning av dessa arvoden.

Såsom av det föregående framgår ha till arvoden åt bokförings- och skrivbiträden åt rektorer för innevarande budgetår anvisats tillhoppa 34 300 kronor. För nästa budgetår torde en ytterligare medelsanvisning av 10 000 kronor vara erforderlig. Delposten bör sålunda uppföras med 44 300 kronor.

I fråga om arvodet åt biträdande rektor i Stockholm ifrågasätter jag icke för närvarande någon ändring, varför delposten för ändamålet torde uppföras med oförändrat belopp, 1 500 kronor.

Arvodesposten i dess helhet bör alltså uppföras med $(30\,400 + 8\,800 + 44\,300 + 1\,500 =)$ 85 000 kronor, vilket innebär en höjning med 21 000 kronor.

Icke-ordinarieposten. Jag anser mig icke för närvarande böra ifrågasätta någon ändring i villkoren för befordran till adjunkt i Ce 26 liksom ej heller någon ökning av antalet dylika tjänster. Däremot tillstyrker jag en ökning av antalet adjunkter i Ce 24 med 4. Totala antalet adjunktstjänster i Ce 26 och Ce 24 skulle alltså bli 54, varav högst 20 i Ce 26.

Överstyrelsens förslag om förbättrade timarvoden åt timlärare i tekniskt och merkantilt betonade ämnen torde icke böra föranleda någon åtgärd i detta sammanhang.

Såsom överstyrelsen föreslagit torde medel böra beräknas för anställande av en lärare i gymnastik med lek och idrott vid läroverket i Jönköping.

Den av statskontoret föreslagna översynen av vaktmästar- och eldarpersonalens arbetsuppgifter och löneställning m. m. torde böra komma till stånd. I avvaktan på resultatet av en dylik översyn anser jag mig för närvarande endast kunna förorda, att ett arvode å 2 000 kronor för utförande av eldargöromål inrättas vid läroverket i Jönköping samt att nu utgående arvoden för vaktmästar- och eldargöromål, enligt Kungl. Maj:ts närmare bestämmande, uppräknas med högst 20 procent.

Anslagsmedlen till övningar i lantmäteri torde böra uppräknas med 1 200 kronor till 13 200 kronor samt anslagsmedlen till arvoden åt biträden vid laborationer med 100 kronor till 1 050 kronor.

Jag vill erinra därom, att överstyrelsen under icke-ordinarieposten beräknat medel för biträdes hjälp även åt rektorerna vid andra läroverk än Stockholmsläroverket. Med hänsyn till mitt ställningstagande till detta och andra förslag blir medelsbehovet mindre än enligt överstyrelsens beräkningar. Jag beräknar för egen del icke-ordinarieposten till 1 900 000 kronor, vilket innebär en ökning med 239 000 kronor.

Rörligt tillägg. Särskilda uppbördsmedel. Anslagsposten till rörligt tillägg torde böra uppräknas med 600 000 kronor till 935 000 kronor. De särskilda uppbördsmedlen torde böra upptagas till ett belopp av 85 000 kronor.

Hela avlöningsanslaget bör alltså vid bifall till vad jag förordat uppföras med $(2\,055\,000 + 85\,000 + 1\,900\,000 + 935\,000 - 85\,000 =) 4\,890\,000$ kronor, vilket innebär en ökning med 890 000 kronor.

Under åberopande av vad sålunda anförts hemställer jag, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen att

a) bemyndiga Kungl. Maj:t att, med tillämpning tills vidare från och med budgetåret 1952/53 vidtaga de ändringar i personalförteckningen för de högre tekniska läroverken, vilka föranledas av vad jag i det föregående förordat;

b) godkänna följande avlöningsstat för de högre tekniska läroverken, att tillämpas tills vidare från och med budgetåret 1952/53:

A v l ö n i n g s s t a t .

U t g i f t e r :

1. Avlöningar till ordinarie tjänstemän, <i>förslagsvis</i>	2 055 000	
2. Arvoden och särskilda ersättningar, bestämda av Kungl. Maj:t:		
a) Arvoden åt skolläkare m. m., <i>förslagsvis</i>	30 400	
b) Arvoden åt bibliotekarier	8 800	
c) Arvoden åt bokförings- och skrivbiträden åt rektorer	44 300	
d) Arvode åt biträdande rektor	1 500	85 000
3. Avlöningar till övrig icke-ordinarie personal, <i>förslagsvis</i>	1 900 000	
4. Rörligt tillägg, <i>förslagsvis</i>	935 000	
		<u>Summa kronor 4 975 000</u>

S ä r s k i l d a u p p b ö r d s m e d e l :

Hyror och hyresersättningar m. m.	85 000
	<u>Nettoutgift kronor 4 890 000</u>

c) till *Högre tekniska läroverk*: Avlöningar för budgetåret 1952/53 anvisa ett förslagsanslag av 4 890 000 kronor.

Vad departementschefen sålunda under punkterna 1—7 hemställt, däri statsrådets övriga ledamöter instämma, bifaller Hans Maj:t Konungen samt förordnar, att till riksdagen skall avlåtas proposition av den lydelse, bilaga vid detta protokoll utvisar.

Ur protokollet:

Lars Ekströmer.

INNEHÅLLSFÖRTECKNING

	Sid
1. Allmänna läroverken: Avlöningar	3
2. Arvoden åt deltagare i praktiska lärarkurser m. m.	38
3. Kommunala läroverk: Understöd åt vissa kommunala gymnasier m. m.	39
4. Förslagsanslaget till Folkskoleseminarierna: Avlöningar	41
5. Förslagsanslaget till Småskoleseminarierna: Avlöningar	51
6. Statsbidrag till en svensk skola i Bishoftu i Etiopien	58
7. Högre tekniska läroverk: Avlöningar	60